

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
к. е. н., доцент Давиденко І. В.

_____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація»

за освітньою програмою «Управління туристичним та курортним бізнесом»

на тему: Регіональні особливості розвитку підприємництва у

сільському туризмі в Україні

Виконавець

студентка гр. 68 факультету міжнародної
економіки

Рахматулліна Олена Сергіївна _____

Науковий керівник

канд. техн. наук, доцент

Кунділовська Тетяна Анатоліївна _____

Одеса 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЗАСАД СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ	6
1.1. Сталий туризм як чинник сталого розвитку сільських територій в Україні..	6
1.2. Сутність дефініцій у сфері надання послуг сільського туризму.....	17
1.3. Законодавче та нормативне регулювання сфери сільського туризму.....	27
Висновки до розділу 1.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	34
2.1. Аналіз регіонального розвитку сільського туризму в Україні.....	34
2.2. Європейський досвід нормативного регулювання та організації сільського туризму.....	43
2.3. Аналіз передумов розвитку сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області в повоєнний період.....	48
Висновки до розділу 2.....	61
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В РОЗДІЛЬНЯНСЬКОМУ РАЙОНІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД	64
3.1. Формування пропозицій щодо створення проекту сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області.....	64
3.2. Розробка рекомендацій щодо сталого розвитку в повоєнний період.....	70
Висновки до розділу 3.....	74
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	80
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Розвиток аграрного сектору та забезпечення зайнятості населення сільських територій є одним із важелів, що формує успішність та процвітання країни. Разом з тим, повномасштабна війна в Україні та викликані нею структурні зміни в економіці, бюджетній політиці, соціальному середовищі, а також екологічні проблеми, знищення туристичної інфраструктури, ресурсів та природного середовища загострюють питання відновлення країни у мирні часи.

Значущим фактором економічного зростання у повоєнному відновленні України може стати сільський туризм. У сучасних економічних умовах цей вид діяльності є одним із найбільш перспективних напрямків розвитку підприємництва на селі, що дає можливість залучення інвестицій задля відновлення та розвитку сільської інфраструктури, збільшення зайнятості населення та підвищення рівня його життя.

Актуальність визначення регіональних перспектив сільського туризму пов'язано з тим, що цей вид діяльності стимулює населення до активного саморозвитку і самоорганізації для здійснення підприємницької діяльності, вирішує проблеми сезонної зайнятості та безробіття, формує почуття гордості за свою національну спадщину та підвищує історичну культуру та обізнаність. Разом з тим, реалізація програм сільського туризму забезпечує інфраструктурний розвиток регіонів, їх соціально-економічне відновлення, можливість опікуватись екологічними питаннями задля збереження природного ландшафту і створення заповідних зон та рекреаційних проєктів. Етнокультурна самобутність регіонів України стає одним із факторів залучення зовнішніх туристів та може стимулювати внутрішній туризм.

Місце сільського туризму в реалізації концепції сталого розвитку сільських територій було обґрунтовано в роботах О. Роїк [4], І. Околович [7], І. Краснокутської [13], І. Калмикової [20] та інших. Питання організації та забезпечення діяльності у сфері сільського туризму досліджувались у роботах С. Махині [19], П. Скрипчук та Н. Хомюк [23], О. Долинської [35, 51], Б. Шуліки [46] та інших. Перспективи створення кластерів сільського туризму

були обґрунтовані в роботах С. Нездоймінова із співавторами [57, 78], О. Табенської [79], С. Бугіль [80].

Метою кваліфікаційної роботи є визначення перспективних напрямків регіонального розвитку сталого сільського туризму для повоєнного відновлення України.

Для досягнення мети роботи вирішувались наступні **завдання**:

- визначити значення сільського туризму для забезпечення сталого розвитку сільських територій;
- визначити сутність дефініцій у сфері надання послуг сільського туризму;
- проаналізувати законодавче та нормативне регулювання сфери сільського туризму;
- провести аналіз регіонального розвитку сільського туризму в Україні;
- дослідити європейський досвід нормативного регулювання та організації сільського туризму;
- проаналізувати передумови розвитку сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області в повоєнний період;
- сформулювати пропозиції щодо створення проекту сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області;
- розробити рекомендації щодо сталого розвитку сільського туризму в повоєнний період.

Об'єкт дослідження – процес формування передумов розвитку сільського туризму у повоєнний період.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних і практичних аспектів, пов'язаних із розвитком сільського туризму на засадах сталого розвитку в Україні.

Методи дослідження: системний аналіз при визначенні ролі сільського туризму для досягнення цілей сталого розвитку; порівняння, синтезу та узагальнення; експертні методи PEST-аналізу та SWOT-аналізу

для оцінки макросередовища та визначення перспектив створення проєкту сільського туризму в Одеському регіоні; табличний і графічний методи для систематизації та представлення результатів теоретичних і практичних досліджень; метод методологічного узагальнення для формування висновків.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі акти, нормативна документація, програми регіонального розвитку Одеської області, Програма соціально-економічного та культурного розвитку Роздільнянського району, наукові публікації вітчизняних вчених, матеріали наукових досліджень, матеріали та публікації національних туристичних організацій та громадських організацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи доповідалися й обговорювались на XI Міжнародній конференції молодих учених «Стан і перспективи сучасного туризму», тези доповіді «Формування мотивації молоді щодо сільського туризму як чинник досягнення цілей сталого розвитку» (26-27 листопада 2025 р., м. Суми, Сумський державний педагогічний університет ім. А. С. Макаренка).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається із вступу, 3-х розділів, списку використаних джерел із 91 найменування, додатків. Загальний обсяг роботи складає 89 сторінок, основний зміст викладено на 79 сторінках. Робота містить 14 таблиць, 7 рисунків, 4 додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЗАСАД СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сільський туризм як чинник сталого розвитку сільських територій в Україні

Сьогодні туризм перестає бути лише сферою дозвілля – він стає рушієм сталого розвитку, інвестицій та міжкультурного діалогу. Це інструмент, який створює робочі місця, формує взаєморозуміння та будує «мости миру», яких світ гостро потребує. Відновлення туристичного потенціалу України після припинення агресії росії та нашої перемоги є особливо актуальним та важливим для економічного зростання та забезпечення сталого розвитку регіонів.

Так, 20-21 жовтня 2025 р. у Брюсселі відбувся щорічний Global Tourism Forum 2025. Під гаслом «*Reimagining the Future of Travel*» («Переосмислюючи майбутнє подорожей») учасники дискутували про роль туризму у відновленні економік, розвитку міст, інноваціях і дипломатії. Було зазначено, що представництво України на Форумі стало черговим кроком у міжнародній промоції національного туристичного бренду та інтеграції країни у глобальні процеси відновлення та сталого розвитку.

Голова Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) України Наталя Табака виступила в межах панелі «Smart Cities and the Future of Place-Making» («Розумні міста та майбутнє плейсмейкінгу»): «Україна сьогодні відбудовує не лише міста, а й саме поняття місця. Наші громади створюють новий зміст приналежності – через культуру, інновації та людяність. Туризм для нас – це не просто про подорожі. Це спосіб відновити зв'язок людини з територією, її пам'яттю та ідентичністю» [1].

Воєнні дії на території України призвели до погіршення економіки, руйнацій територій, населених пунктів, житлового фонду, енергосистеми, виробничої і соціальної інфраструктури. Матеріальне благополуччя населення

значно погіршилось через банкрутство і припинення діяльності підприємств, вимушене переселення, інфляцію, підвищення витрат на забезпечення основних життєвих потреб. Значно скоротились або в деяких регіонах зовсім припинились туристичні потоки, що призвело до зниження туристичної активності підприємців і населення та скорочення місцевих бюджетів.

Повоєнну розбудову економіки України та відновлення соціального потенціалу доцільно проводити, спираючись на Програму досягнення задач сталого розвитку – глобального договору, в якому задекларовано універсальні принципи забезпечення інтересів як нинішніх, так і майбутніх поколінь у найважливіших сферах людської діяльності.

Прийнята у 1995 році ООН парадигма сталого розвитку передбачає гармонійний розвиток трьох складових: економіки, суспільства, довкілля. Реалізація цілей сталого розвитку потребує запровадження інновацій, ефективних технологічних, організаційних, управлінських рішень. Україна приєдналася до цих цілей і спільно з Європейським Союзом розробила Стратегію державної екологічної політики України до 2030 року, Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року на основі цих цілей [2; 3].

Сталість у туристичній сфері – це поєднання економічних, політичних, соціокультурних та екологічних факторів, сукупність яких дозволяє протягом тривалого часу забезпечувати основні показники сталого зростання без змін чи завдання шкоди довкіллю [4, с. 59; 5, с. 291].

Однією із форм сталого туризму є сільський туризм. Для цієї сфери туризму 17 цілей сталого розвитку реалізуються через такі напрями діяльності:

- Ціль 1 – «Подолання бідності», а саме зменшення безробіття мешканців сільських громад; участь у локальних проектах, які поліпшують громаду в економічному та соціальному плані;
- Ціль 2 – «Подолання голоду, розвиток сільського господарства» а саме, споживання та популяризація харчової продукції локальних виробників;

заохочення органічного виробництва; застосування принципів безпечного виробництва та контролю якості харчових продуктів за вимогами ХАССП;

- Ціль 3 – «Міцне здоров'я і благополуччя», а саме, організація активного дозвілля для туристів;

- Ціль 4 – «Якісна освіта», а саме поширення інформації з питань сталого розвитку; дотримання принципів концепції освіти впродовж життя; регулярна участь власників садиб та найманих працівників у навчанні, обміні досвідом;

- Ціль 5 – «Гендерна рівність», а саме, гарантування рівної оплати праці усім працівникам;

- Ціль 6 – «Чиста вода та належні санітарні умови», а саме, дотримання правил збереження чистоти води та контроль за її якістю; упровадження заходів очищення стічних вод та їх повторне використання; проведення інформаційних кампаній щодо ощадливого споживання води;

- Ціль 7 – «Доступна та чиста енергія», а саме, вироблення і споживання «зеленої» енергії, використання біопалива;

- Ціль 8 – «Гідна праця та економічне зростання», а саме, підтримання проєктів та ініціатив із розвитку місцевого підприємництва, диверсифікація діяльності садиби для зменшення негативного впливу сезонності;

- Ціль 9 – «Промисловість, інновації та інфраструктура», а саме, підтримання місцевих інноваційних проєктів; сприяння використанню нових і більш ефективних технологій; поліпшення інфраструктури громади;

- Ціль 10 – «Скорочення нерівності», а саме, соціальна інтеграція; створення інклюзивних туристичних продуктів; збільшення доступності;

- Ціль 11 – «Сталий розвиток міст і громад», а саме, забезпечення розробки і реалізації стратегій місцевого розвитку, спрямованих на економічне зростання, створення робочих місць, розвиток туризму, рекреації, місцевої культури і виробництва місцевої продукції;

- Ціль 12 – «Відповідальне споживання та виробництво», а саме, придбання та споживання місцевих продуктів і послуг; обмеження використання пластикового посуду; використання біорозкладавальних матеріалів для упаковки продуктів і сувенірів; утилізація та переробка сміття і відходів;

- Ціль 13 – «Пом'якшення наслідків зміни клімату», а саме використання екологічних транспортних засобів; відслідковування вуглецевого сліду діяльності садиби; проведення заходів щодо інформування та попередження лісових пожеж, інших стихійних лих;

- Ціль 14 – «Збереження морських ресурсів», а саме, розробка та реалізація заходів щодо запобігання забруднення водойм; використання екологічних мийних засобів; організація прибирання та відновлення пляжів та берегів водойм;

- Ціль 15 – «Захист та відновлення екосистем суші», а саме, реалізація проєктів по охороні зелених насаджень; створення зелених відпочинкових зон у садибі та громаді; організація піших та велосипедних екскурсій у місцях природних заказників, інших природоохоронних зон для спостереження за флорою, фауною, з інформаційно-просвітницькими цілями; участь у освітніх екологічних ініціативах;

- Ціль 16 – «Мир, справедливість та сильні інститути», а саме, надання туристам доступної, достатньої, достовірної інформації про сільську садибу; ведення підприємницької діяльності відповідно до вимог чинного законодавства; отримання необхідних ліцензійних, реєстраційних документів для ведення діяльності; проходження сертифікації відповідно до вимог Кодексу стандартів проживання у сільській місцевості «Українська гостинна садиба»; співпраця з партнерами, які гарантують безпечність та якість своїх продуктів та послуг;

- Ціль 17 – «Партнерство ради сталого розвитку, а саме, участь у локальних туристичних кластерах, спілках, асоціаціях [6; 7; 8, с. 22; 9, с. 164; 10; 11].

Стратегія сталого розвитку туризму передбачає застосування принципів екологічної відповідальності для усіх організацій, пов'язаних із організацією туристичного бізнесу. Це дозволяє зберігати природні ресурси, скорочувати екологічний слід, забезпечувати економічну стабільність протягом тривалого часу. Ця стратегія, зокрема, сприятиме створенню робочих місць та розвитку місцевої культури шляхом розвитку сталого екологічного туризму. Крім того, стратегія передбачає забезпечення населення необхідною інформацією про сталий розвиток та спосіб життя в гармонії з природою, захист лісів та природно-заповідного фонду, гірських і морських екосистем, а також створення нових екологічних мереж. Все це свідчить про перспективність розвитку екологічного туризму в Україні. Важливим фактором підвищення енергоефективності є використання «зелених» технологій [12; 13; 14; 15, с. 13; 16].

Для України частина сільських територій має значну частку. За даними 2022 року частка сільського господарства у ВВП складає 8%, 30,0% населення проживає у сільських територіях, що складає 13,6% в чисельності зайнятих. Ефективність використання потенціалу сільських територій є важливим для економіки держави, підвищення якості життя сільського населення та забезпечення конкурентоспроможності сільських територій [17; 18; 19, с. 84].

І. Калмикова вважає, що розвиток сільських територій в кореляції з завданнями сталого розвитку слід розглядати як цілеспрямований процес стабільних та сталих економічних, соціальних, політичних, культурних та екологічних змін, який покликаний поліпшити якість життя місцевого населення сільських регіонів [20, с. 112].

В національній доповіді «Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: вектори реального поступу» ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України» обґрунтовано, що підвищення рівня соціально-економічного розвитку тих сільських територій, для яких економічний розвиток орієнтується на позааграрну діяльність, може бути забезпечено шляхом:

- а) розширення рекреаційної сфери, наприклад, сільського туризму;
- б) збільшенню участі місцевих громад у розвитку туристично-рекреаційної сфери;
- в) розробці регіональних програм для усіх областей України;
- г) збільшенню соціально-економічного потенціалу сталого розвитку окремих територій через прискорення розвитку малого і середнього підприємництва [21].

І. Соловій із співавторами доводять, що сучасна концепція розвитку передбачає обов'язковість збереження природної і культурної спадщини, біорізноманіття, поліпшення екологічного, соціального і економічного стану регіонів України. Розвиток сільського зеленого (екологічного) туризму є одним із значущих факторів для впровадження засад «зеленої» економіки [22].

За думкою вітчизняних науковців, зокрема, Н. Хомюк, К. Ушакової, В. Сахарнацького та ін., збалансований розвиток сільських територій, який передбачає й організацію сільського туризму як альтернативного напрямку підприємницької діяльності, сприяє:

- розширенню сфер зайнятості та доходів сільського населення;
- поліпшенню соціальної і дорожньо-транспортної інфраструктури;
- удосконаленню матеріальної бази освітніх і медичних закладів;
- створенню системи патріотичного, культурного, екологічного та естетичного виховання громади;
- розробці та реалізації агроекологічних програм розвитку громад;
- збереженню природних ресурсів [23, с. 42; 24, с. 59; 25, с. 234; 26].

Особливістю районів, в яких відбувається діяльність сільського туризму, є такі ознаки:

- а) низька щільність населення;
- б) ландшафт та землекористування, в яких переважають сільське та лісове господарство;
- в) традиційна соціальна структура та спосіб життя [27].

Тому ці території, їхні громади, природні ресурси стають важливим чинником досягнення задач сталого розвитку.

Разом з тим, в сучасних економічних та політичних умовах, коли українські села занепадають, молодь у пошуках роботи мігрує до місць, українські чоловіки на фронті захищають країну, сільський туризм може змінити життя громад на краще, а у суспільства призвести до зміни відношення до села та сільського господарства.

Центральним питанням формування політики щодо організації сільського туризму стає взаємодія державних органів влади, громадянського суспільства та зацікавлених стейкхолдерів, які вивчають та враховують потреби потенціальних туристів.

Європейський Союз впроваджує програми залучення сільських громад до зеленого і агротуризму, надаючи їм державну підтримку. Однією із причин є те, що за даними Європейського банку реконструкції і розвитку, облаштування в місті сільського мешканця обходиться у 20 разів дорожче, чим створення умов для його життя і роботі в селі. Разом з тим, дохід, отриманий від одного ліжко-місця при наданні туристичних послуг, еквівалентний доходу, який приносить фермеру одна корова за рік [28, с. 35].

Так, за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ ФРН та у співпраці із міжнародною недержавною благодійною організацією, яка працює в сфері освіти, демократії, екології та прав людини DRA e.V. протягом липня 2021 р. – лютого 2022 р. в Україні був реалізований проєкт «Перспективи сталого розвитку сільських територій». Проєкт спрямований на сприяння сталому розвитку сільських територіальних громад та підвищення їх спроможності шляхом розвитку сільського туризму та гостинності [29; 30, с. 116; 31].

Ефективність реалізації концепції сталого туризму, за рекомендаціями Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), визначається за комплексом показників – сезонна доступність, зайнятість та рівень задоволення життям місцевого населення, економічний внесок туристичної діяльності до місцевих

бюджетів, структура та управління, ощадливе використання енергії, водних ресурсів, збереження довкілля [4, с. 59; 32].

Координатор проєктів з питань сталого розвитку туризму, сільського туризму, сільських територій та громад ГО «Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні» І. Околович визначає, що досягнення сталості сільського туризму – це комплексний, безперервний, багатоаспектний процес, який передбачає цілеспрямовані дії на трьох основних рівнях:

- а) рівні туристичної одиниці (сільська садиба);
- б) рівні територіальної громади;
- в) рівні держави.

Успішність проєктів сільського туризму залежить від учасників – приймаючої громади, туристичних бізнесів, адміністрацій, які приймають рішення громадянського суспільства, мереж та об'єднань, туристів [7].

Конкурентні переваги сільського туризму мають такі аспекти:

- сільський туризм забезпечує розвиток місцевої економіки, збільшуючи доходи місцевого бізнесу, домогосподарств, фермерів;
- запровадження комплексного підходу та поєднання із історичним, оздоровчим, спортивним, гастрономічним туризмом;
- зменшення впливу сезонності, оскільки кліматичні умови України дозволяють поєднувати різні види організації туризму;
- трансформація сільського життя в індустрію гостинності із зміною різних форм діяльності туристів, пошуки нових вражень;
- господарства, залучені у приймання туристів, як перевагу можуть використовувати екологічні, органічні способи вирощування сільськогосподарської продукції, тим самим підвищувати привабливість для туристів, які опікуються здоровим харчуванням;
- пропозиція для туристів брати участь у еко-проєктах, проєктах відновлення національної та культурної спадщини [33; 34, с. 20; 35].

Переваги сільського туризму для реалізації задач сталого розвитку наведено на рис. 1.1.

Економічний розвиток	<ul style="list-style-type: none"> • створення та удосконалення інфраструктури (дороги, готелі, ресторани, оселі місцевих мешканців); • підвищення зайнятості населення, зменшення безробіття; • подолання бідності; • додаткові доходи місцевих мешканців та підприємців (надання житла, харчування, реалізація сувенірної продукції, організація екскурсій, надання майстер-класів із виробництва крафтової продукції);
Соціальний розвиток	<ul style="list-style-type: none"> • популяризація місцевої і регіональної ідентичності; • збереження культурної спадщини та місцевих традицій; • самореалізація населення через розвиток внутрішньої культури і самосвідомості; • підвищення ефективності ведення господарства; • формування комунікативних навичок місцевих мешканців, підвищення обізнаності щодо створення безпечних умов життєдіяльності • економічна самостійність сприяє формуванню стратегії розвитку громад задля поліпшення якості життя;
Екологічні переваги	<ul style="list-style-type: none"> • збереження природи, облаштування екологічно сприятливих умов для захисту ландшафтів та біорізноманіття; • стимулювання створення природних заповідників; • підвищення екологічної свідомості та освіти як місцевих жителів, так і туристів.

Рис. 1.1. Переваги сільського туризму для реалізації задач сталого розвитку

Джерело: складено автором за [19, с. 86; 36, с. 71; 37, с. 7]

Стійкий туризм має забезпечувати високий рівень забезпечення потреб туристів, враховуючи їхні різнопланові запити, сприяти підвищенню поінформованості про принципи і цілі сталого розвитку, в такий спосіб реалізуючи практичну діяльність зі сталого туризму. Для власників сільських садиб та кампаній, які надають послуги сільського туризму та задіяні в обслуговуванні туристів, орієнтація на потреби туристів та концепцію сталого розвитку – це ключовий фактор успішності [38].

Експерти Європейської федерації фермерського і сільського туризму (EuroGites) за результатами соціологічних досліджень визначили такі споживчі

переваги, які відіграють значну роль для вибору виду туризму споживачами туристичних послуг (див. рис.1.2).

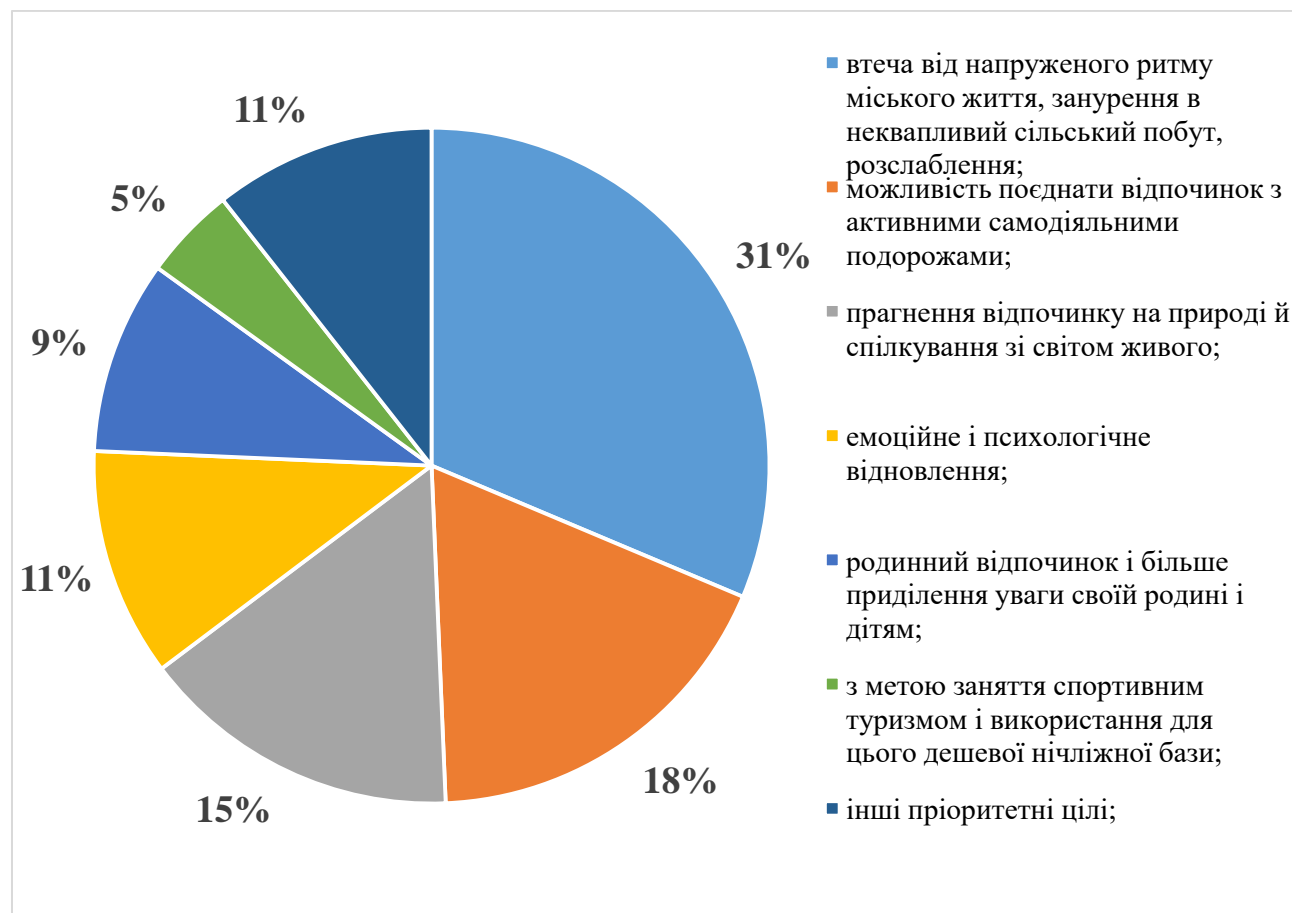

Рис.1.2. Причини споживчого вибору сільського туризму

Джерело: [39]

Кирилов Ю. Є. із співавторами обґрунтували перелік факторів, які формують якість продукту сільського туризму (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Фактори формування якості продукту сільського туризму

№	Фактори	Характеристика
1	2	3
1.	Природно-кліматичні	Унікальність і привабливість природного ландшафту місцевості, морське побережжя, наявність водоймищ, лісових зон, гірського рельєфу, джерел мінеральних вод, природних заповідників;
2.	Екологічні	Екологічна безпека, чистота повітря, води і пляжів, відсутність небезпечних комах, паразитів, хворих тварин, медуз тощо;
3.	Ресурсні	Водопостачання, енергозабезпечення, температурний режим

Продовження табл. 1.1		
1	2	3
4.	Туристична інфраструктура	<ul style="list-style-type: none"> - транспортна доступність, якість доріг, можливість отримання додаткових послуг (паркування, виклик таксі); - доступність мобільного зв'язку та інтернету, фінансових послуг, підприємств торгівлі; - наявність підприємств гостинності (готелі, ресторани, заклади культури, рекреації);
5.	Економічна складова	Збалансованість між ціною та якістю туристичних послуг, конкурентність пропозицій
6.	Соціально-культурні	<ul style="list-style-type: none"> - наявність закладів культури, відпочинку, музеїв, екскурсійних маршрутів; - можливість сімейного відпочинку, рекреації, зручності для дітей, людей похилого віку; - інклюзивність; - можливість придбання сувенірної, крафтової продукції, національних етнографічних пам'яток
7.	Іміджева складова	Громадський порядок, компетентність та доброзичливість персоналу, привітне відношення місцевих мешканців, доступність владних структур

Джерело: [40, с. 52]

Разом з тим, негативними факторами для розвитку сільського туризму стануть замінованість та забрудненість деокупованих територій та значні фінансові витрати на доведення цих зон до сприятливих умов розвитку й підприємницької діяльності.

Отже, успіх підприємництва у сфері сільського туризму залежить від обґрунтування і реалізації ефективних стратегій розвитку, підтримки і активності місцевого населення, співпраці зацікавлених сторін. Тому необхідний комплексний підхід і державна програма розвитку деокупованих територій, забезпечення їх сталого розвитку на основі ефективної взаємодії органів виконавчої влади, місцевого самоврядування і громад. Створення

сприятливого середовища для власників малих і середніх селянських та фермерських підприємств, підтримка та розвиток сільського туризму на територіях, що постраждали від війни, є важливим кроком для соціально-економічного відновлення та розвитку регіонів.

1.2. Сутність дефініцій у сфері надання послуг сільського туризму

Класифікація видів туризму наведено в Законі України «Про туризм», зокрема, залежно від категорій осіб, які здійснюють туристичні подорожі, їх цілей, об'єктів, що використовуються або відвідуються, чи інших ознак, розрізняють такі види туризму, для яких можуть бути залучені сільські території та громади:

- культурно-пізнавальний;
- екологічний (зелений);
- сільський;
- самодіяльний тощо [41, ст. 4].

В «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» визначено інтегрований підхід до формування і реалізації державної політики у сфері туризму і курортів за секторальною складовою, при цьому розрізняють такі види туризму:

- міський туризм;
- екологічний (зелений);
- етнічний;
- сільський;
- культурно-пізнавальний;
- подієвий;
- гастрономічний;
- інші пріоритетні види туризму [42].

Сучасна наукова думка та сфера практичної діяльності використовує різноманітні дефініції для обґрунтування поняття «сільській туризм».

У спорідненому контексті наводяться різноманітні поняття, які відносяться до організації туристичної діяльності із використанням природних ресурсів регіонів, як то «зелений» туризм, «агротуризм», «екотуризм» тощо.

Наприклад, створена в Україні у 1996 р. ГО «Спілка сільського зеленого туризму» ввела у правове поле термін «сільський зелений туризм», розробила та запровадила Кодекс стандартів СОУ-001-2024 «Українська гостинна садиба» [43; 44]. Ресурсною базою сільського зеленого туризму є рекреаційно-туристичні ресурси природно-заповідного фонду, які мають унікальну природно-охоронну, рекреаційну, естетичну цінність [26; 32, с. 6; 33, с. 59].

Визначення туризму як «зеленого» передбачає, що до надання туристичних послуг залучаються оператори, які надають споживачам послуг можливість взаємодії із природним середовищем у різних локаціях, при цьому забезпечують застосування в туристичній індустрії екологічних методів і технологій. Деякі науковці, дотримуючись термінології, прийнятої на законодавчому рівні, ототожнюють поняття «екологічний» та «зелений» туризм, аргументуючи необхідність збереження екосистеми, раціональне використання природних ресурсів, запобігання забрудненню природних територій під час пізнавання природи туристами та їхню участь у заходах щодо захисту довкілля [45; 46; 47, с. 311].

За думкою В. Токаревої екологічний туризм є важливим елементом сталого розвитку в Україні та допомагає забезпечити баланс між економічним зростанням, захистом довкілля та соціальним добробутом населення, який сприяє формуванню екологічно свідомого способу життя [48].

Автори, які застосовують поняття «сільський зелений туризм» підкреслюють екологічну спрямованість цього виду діяльності [49].

В табл. 1.2 наведено систематизацію дефініцій, пов'язаних із наданням туристичних послуг в сільській місцевості.

Таблиця 1.2

Сутність дефініцій щодо туристичної діяльності, пов'язаної із діяльністю
сільських господарств

№	Дефініція	Поняття	Автор
1	2	3	4
1.	Сільський зелений туризм (сільська гостинність)	Один із видів диверсифікованої діяльності сільських домогосподарств, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції. Діяльність у сфері сільського зеленого туризму передбачає тимчасове розміщення, організацію харчування та надання інших послуг особам (гостям), які подорожують чи відвідують сільську місцевість з метою відпочинку, оздоровлення, освітньою метою, для ознайомлення з природою, історичною спадщиною, традиціями, особливостями сільського способу життя та праці в сільському господарстві.	Проект Закону України «Про стимулювання розвитку сільської гостинності в Україні»
2.	Сільський туризм	Вид туристичної діяльності, в якій досвід туриста пов'язаний з широким спектром продуктів (можливостей), які зазвичай стосуються охорони природи, сільського господарства, сільського способу життя / сільської культури, риболовлі та екскурсій.	ДСТУ 9105:2021
3.	Сільський туризм	Вид туризму, який передбачає відпочинок та подорожі в сільській місцевості, де туристи можуть насолоджуватись природою, ознайомлюватись з місцевою культурою та традиціями, брати участь у сільських заходах та жити в сільських будинках або гостьових садибах.	Долинська О. О.
4.	Сільський туризм	Діяльність, яка здійснюється під час відвідування сільських територій/ сільських громад з метою пізнання їх культури, що виражається через традиції, гастрономію, традиційні знання флори і фауни, здійснення різноманітних виробничих заходів сільськогосподарського та лісогосподарського характеру, а також через трансформацію (виробництво, переробку та збут) сільськогосподарської продукції та інші види діяльності, пов'язані із територією та способом життя сільських громад.	Калмикова І. С.
5.	Сільський туризм	Екскурсійний вид туризму, що не має характеристик класичного західноєвропейського сільського туризму (включаючи агроферми). Цей продукт базується на реконструкції старих сільських будинків, оскільки саме з ним пов'язаний типовий сільський туризм.	Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку галузей подорожей та туризму в Україні

Продовження табл. 1.2			
	2	3	4
6.	Аграрний туризм	Вид туризму відпочинкового та пізнавального характеру, пов'язаний з використанням майна особистих селянських господарств, що передбачає здійснення агротуристичної діяльності під час перебування туристів у сільській місцевості.	Проект Закону «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність»
7.	Агротуризм (фермерський туризм)	Вид сільського зеленого туризму, пов'язаний з використанням підсобних господарств населення або земель сільськогосподарських підприємств, які тимчасово вилучені з сільськогосподарського обороту землях. Передбачає використання усіх видів виробничих ресурсів та створення високоякісного, інноваційного та конкурентоспроможного туристичного продукту на кожній стадії виробничого циклу.	Грановська В. Г.
8.	Екологічний туризм	Подорож або відвідування добре збережених природних територій, об'єктів природно-заповідного фонду чи інших типів природоохоронних територій. Передбачає наявність визначених, доволі жорстких правил поведінки, дотримання яких є принциповою умовою. Місцеві жителі не лише працюють як персонал, який обслуговує туристів, але й постійно проживає на охоронній території, ведуть традиційне господарство, що забезпечує ощадливий режим природокористування.	Мазур В. Г.
9.	Сільський зелений екологічний туризм	Різновид туризму, що полягає у подорожах туристів до природних сільських, недоторканих людиною природоохоронних територій на основі раціонального природокористування з пізнавальною метою та для відпочинку, що відповідає концепції сталого розвитку.	Якимчук А., Попадинець Н. та ін.
10.	Сільський аграрний туризм	Поняття «сільський туризм» і «агротуризм» в сенсі дослідження умов регіонального розвитку є тотожні категорії, тому що пов'язані з економічною природою послуг сільськогосподарського виробництва та, обов'язково, з місцем споживання туристичних послуг у сільському середовищі.	Герасименко В., Нездоймінов С.

Джерело: систематизовано автором за [50; 27; 51, с. 107; 52, с. 48; 53, с. 30; 54, с. 36; 25, с. 236; 55]

Отже, систематизація дефініцій щодо видів туризму, який надається господарствами, розташованими у сільській місцевості, свідчить, що автори застосовують різні підходи до обґрунтування сутності сільського туризму як до

більш змістовного поняття, ніж агротуризм, зелений, екологічний туризм. Важливою відмінністю є специфічність послуг, які надаються туристу, та його комплексне обслуговування.

Наприклад, В. Дарчук пропонує виділяти такі види послуг, які є значущими при прийманні та розміщенні туристів у сільській садибі:

а) основні: проживання (екологічне, культурне, історичне розташування), харчування (екологічно чисті продукти, дегустація місцевих (домашніх) страв), розваг (участь у фестивалях, ярмарках, традиційних (народних) святах);

б) додаткових: робота на фермі, городі, в саду, на господарському дворі, рибалка, полювання;

в) специфічних: догляд за домашніми тваринами, іпотерапія, катання на човнах, навчання народним ремеслам тощо [56, с. 283].

С. Нездоймінов узагальнює наукові підходи до поняття «сільський зелений туризм» та обґрунтовує, що це є вид діяльності на сільських територіях, організований при співпраці людського потенціалу сільських громад та туристичних організацій, який орієнтований на використання природно-рекреаційних, культурно-історичних ресурсів. Туристам надаються послуги із тимчасового проживання та відпочинку, харчування, організації дозвілля тощо [57, с.124].

О. Радіонова визначає, що агротуризм дає можливість туристам вести автентичний сільський спосіб життя, передбачає споживання місцевих продуктів, використання «зеленої» енергії, збереження традиційного укладу та спадщини сімей [58].

Агротуризм як одна із форм сільського туризму, обмежує цілі туристів до заняття аграрною діяльністю та сільськогосподарськими роботами, а умови розміщення і проживання є часто з мінімальними зручностями [59, с. 30].

Екологічний туризм більшою мірою відноситься до пізнавального і відпочинкового, динамічного, із спортивними навантаженнями під час проходження маршрутів. Він може включати велотуризм, кінний туризм, скелелазіння, водний туризм тощо [25, с. 249; 60].

За думкою Н. Матвієнко та І. Околович сільський туризм доцільно розглядати як синтез трьох видів туризму – екотуризму (зеленого), агротуризму (фермерського) та сільського туризму, не зважаючи на різне їхнє змістовне наповнення та різну мету [59, с. 31].

В табл. 1.3 наведено порівняння видів туризму, які пов'язані із діяльністю домогосподарства, розташованого в сільській місцевості.

Таблиця 1.3

Порівняльна характеристика видів туризму

№	Критерії для порівняння	Сільський	Екологічний	Аграрний	Спільні риси
1	2	3	4	5	6
1.	Місце відпочинку	Населений пункт у сільській місцевості, сільська садиба	Екологічно чисте місце, віддалене від населених пунктів не менш, ніж на 5-7 км, екопарк	Фермерське господарство, особисте селянське господарство, екоферма	Об'єкти розташовані у природній зоні
2.	Мета відпочинку	Ознайомлення із сільською місцевістю, традиціями, побутом	Контакт з природою, рекреація, оздоровлення, відпочинок від спілкування з людьми	Ознайомлення та участь в аграрному виробництві, веденні господарства	Зміна середовища перебування, відсутність урбанізації. Пізнання і розвиток, природоохоронна діяльність, екологічне виховання
3.	Постачальник послуг	Місцева сільська громада; особисте сільське господарство	Місцеві і не місцеві жителі, туроператори	Фермери, власники селянського господарства	Можуть функціонувати у інтегрованій формі (диверсифікація діяльності, залучення місцевого населення)
4.	Основна послуга	Проживання в сільській оселі та безпосередня участь у житті мешканців	Проживання у приватному житловому фонді (котедж, міні-готель) в оточенні природного середовища	Проживання в приміщенні на території ферми, участь у сільськогосподарських роботах	Організація житлового фонду різних категорій, в тому числі підвищеного комфорту Умови, що задовольняють потреби рекреації

Продовження табл. 1.3					
5.	Додаткові послуги	Надаються об'єктом у невеликій кількості та маже передбачати залучення інших учасників	Пропонують-ся на території розміщення незалежно від інших постачальників в послуг	Догляд за домашніми тваринами, участь у зборі врожаю, долучення до виробництва крафтової продукції	Комплексне та індивідуальне харчування, організація активного відпочинку та дозвілля

Джерело: складено автором за [46; 61, с. 351; 62, с. 42]

Сільський туризм, особливо як туризм вихідного дня, набуває популярності серед сімей із дітьми, які з міст мандрують на природу насамперед для того, щоб показати дітям природні ландшафти, оцінити практичні, екологічні та суспільні аспекти людської діяльності. Пізнавальну роль для них відіграє можливість побачити, як вирощується сільськогосподарська продукція, доглядаються домашні тварини, виробляються традиційні харчові продукти. Цікавою для дітей і батьків є можливість брати активну участь у процесах ведення домашнього господарства, догляду за тваринами, рибальства, вирощування городини та квітів, збору врожаю, грибів, ягід, приготування страв місцевої кухні, створенні ремесленних виробів (вишиванки, мотанки, глечики, іграшки), участь у виробництві крафтової продукції місцевих виробників тощо. Під час таких подорожей також відбувається розширення соціальних контактів.

На формування попиту туристів на проведення відпочинку за програмами сільського туризму впливають чинники, що наведено на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Чинники впливу на формування попиту щодо сільського туризму
Джерело: складено за [46]

Сільський туризм – це завжди комплексна послуга із обслуговування туристів. За думкою Н. Кудли модель організації сільського туризму включає чотири складові – це сільська місцевість, сільська спадщина, сільське життя та сільська діяльність, що поєднуються у сільському туристичному просторі [63].

Експерти з розвитку сільського туризму ГО «Спілка сільського зеленого туризму України» обґрунтовують засади діяльності, на яких можливо досягнути успіху в діяльності сільського туризму:

- а) визначення змістовних пропозицій та дотримання прозорих стандартів діяльності, зрозумілих для споживача послуг;
- б) пропозиція туристичного продукту відповідно до потреб і очікувань цільової аудиторії;
- в) ідентифікація та візуалізація туристичного продукту через туристичні сайти, соцмережі, сторінки територіальних громад тощо;
- г) маркетингове просування туристичного продукту та його комерціалізація;
- д) обмін досвідом власників сільських садиб через професійні організації, на регіональному, державному, європейському рівні [38, с. 27].

В табл. 1.4 наведено складові, які формують особливості організації сільського туризму.

Таблиця 1.4

Складові сільського туризму

№ з/п	Складові	Зміст
1.	Економічні	<ul style="list-style-type: none"> - додаткові грошові надходження; - зростання рівня зайнятості; - можливість використання залишкової продукції; - розширення структури товарної продукції; - активізація торгівлі сировиною та продукцією власного виробництва;
2.	Соціокультурні	<ul style="list-style-type: none"> - відновлення пам'яток історії та культури; - реконструкція приміщень для відпочинку, культурного, спортивного призначення; - формування центрів соціального, культурного, особистісного розвитку сільського населення; - підвищення рівня привабливості сільських населених пунктів та територій;
3.	Етнокультурні	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток та відновлення національних традицій: - можливість проведення етнічних фольклорних фестивалів, ярмарок; - підвищення рівня обізнаності, культури місцевого населення, формування soft skills; - створення єдиного культурного середовища для сільського населення та жителів місць;
4.	Особистісні	<ul style="list-style-type: none"> - залучення молоді, школярів, людей похилого віку до активної діяльності; - підвищення рівня освіти населення, зайнятого у обслуговуванні туристів; - пропаганда регіональних продуктів;
5.	Соціальні	<ul style="list-style-type: none"> - підвищення рівня культури, екологічної свідомості організаторів та учасників туристичної діяльності; - формування соціального середовища та об'єднання сільської громади навколо ідеї розвитку села; - виховання молодшого покоління, формування самосвідомості, почуття гордості за спадщину батьків.

Джерело: складено автором за [53, с. 31]

Слід зазначити, що сільський туризм може стати об'єднуючим, що дає можливість туристам задовольнити свої рекреаційні, гастрономічні потреби, підвищити екологічну свідомість та знання місцевих традицій, отримати враження і емоції, підтримати місцевого підприємця тощо.

Соціальний фактор також полягає в тому, що сільський туризм може стати основним місцем реалізації активного і пізнавального відпочинку для осіб з обмеженими можливостями та їх сімей. Інклюзивний туризм – це ефективний спосіб соціалізації та інтеграції таких людей, який створює повноцінне середовище спілкування, допомагає підвищити психоемоційний настрій, сформувати впевнену життєву позицію. Спілкування із тваринами на фермах, наприклад, заняття іпотерапією, – це один із способів подолання психологічних бар'єрів та засіб реабілітації. Його специфіка полягає в тому, що всі учасники туристичної сфери мають розробити комплексну програму та забезпечити гармонійну співпрацю для того, щоб надати можливість туристам із обмеженнями мобільної, слухової, когнітивної складових доступності до туристичних локацій.

Безбар'єрне середовище важливо створювати для різних категорій туристів – військових та їх сімей, людей із інвалідністю, людей похилого віку, членів їх сімей або опікунів, людей із тимчасовими фізичними та іншими обмеженнями, сімей з маленькими людьми.

Робота в сфері сільського туризму також є формою зайнятості для людей із обмеженими можливостями, що дає їм можливість для самореалізації та набуття економічної самостійності [25, с. 250; 28, с. 14; 64; 65].

Організація сільського туризму в Україні може стати перспективним напрямом діяльності, що може сприяти відновленню туристичної активності населення, та разом з тим вирішенню соціальних, економічних, фінансових, інфраструктурних проблем сільських громад і територій.

Перспективні результати реалізації програм сільського туризму наведено на рис. 1.4.

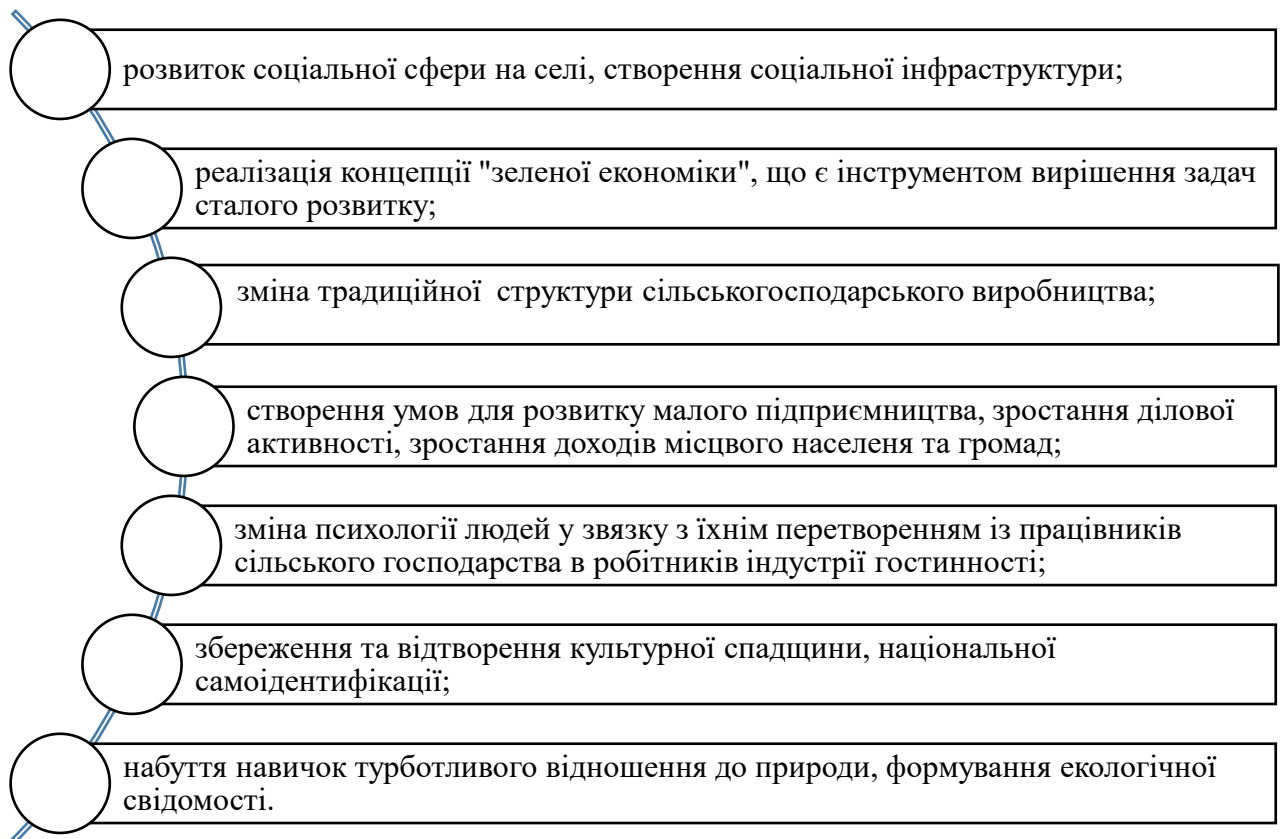

Рис. 1.4. Результати реалізації програм сільського туризму

Джерело: систематизовано автором за [25, с. 242; 37, с. 6; 53, с. 31]

Отже, для реалізації цілей сталого розвитку з метою повоєнної відбудови держави, сільський туризм є перспективним напрямом розвитку економіки регіонів, охорони довкілля і екологізації сільського господарства, досягнення безбар'єрності та доступності, активізації підприємницької діяльності, збільшення зайнятості і зменшення міграції, підвищення рівня життя сільського населення.

1.3. Законодавче та нормативне регулювання сфери сільського туризму

В Україні немає окремого закону, який безпосередньо регламентує сферу сільського та сільського зеленого туризму, але ці види діяльності регулюються

на основі кількох законодавчих актів, зокрема Закону України «Про туризм» та Закону України «Про особисте селянське господарство».

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про туризм» розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, сільського, екологічного (зеленого) туризму є одним із основних пріоритетів державної політики в галузі туризму. У ст. 13 Закону регламентується забезпечення особистої безпеки туристів, збереженість їх майна, незавдання шкоди довкіллю; охорону туристичних ресурсів України, встановлення гранично припустимих навантажень на об'єкти культурної спадщини та довкілля, що є важливим для організації сільського туризму [41].

Закон України «Про особисте селянське господарство» визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади ведення особистого селянського господарства, у тому числі надання послуг у сфері сільського зеленого туризму. Надання послуг сільського зеленого туризму з використанням майна господарства може здійснюватися без статусу підприємця особами, які мають особисте селянське господарство (ОСГ) [66].

15 листопада 2024 р. Кабінет Міністрів України схвалив Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, а також затвердив операційний план заходів з її реалізації у 2025-2027 роках. Один із напрямів Стратегії «Підтримка надання послуг з розвитку сільського бізнесу та сільськогосподарських дорадчих послуг» визначив стратегічну ціль 7 «Створення умов для розвитку сільських територій». Поставлено завдання, щоб завдяки розбудові інфраструктури, у тому числі цифрової, сільські території стали комфортним місцем для проживання та ведення бізнесу; жінки на рівних недискримінаційних умовах успішно розвивали бізнес-проекти та брали активну участь в розвитку громад; зростала частка молодих людей, які працюють на сільських територіях [3].

Передбачено, що покращення умов життя сільського населення та диверсифікація економічної діяльності необхідні для сприяння гармонізованому екологічному, соціальному та економічному розвитку. Доступ до сучасних засобів комунікацій та створення робочих місць сприятимуть

утриманню людей у селі. Пріоритет має надаватися створенню робочих місць, особливо для жінок і молоді, а також трудомістким ініціативам (органічне виробництво, вирощування та переробка фруктів, тваринництво, біогаз, циркулярна біоекономіка, агротуризм). Також послуги з розвитку сільського бізнесу матимуть позитивний вплив не тільки на аграрну економіку, а і на інші сфери діяльності в сільській місцевості, що полегшить доступ до фінансування та започаткування нових бізнесів, зокрема для фермерів-початківців та ветеранів війни.

Одним із факторів, який може забезпечити реалізацію Стратегії, стане сільський туризм, розвиток якого буде підтриманий державою.

Велику роль у формуванні нормативної бази у сфері сільського туризму відіграє Громадська організація «Спілка сільського зеленого туризму в Україні», створена у 1996 р. Місія Спілки: «Об'єднати господарів садиб та туристів на найпотужніших комунікаційних та маркетингових платформах, створити туристам привабливу та якісну альтернативу при виборі відпочинку у вигляді сільського зеленого туризму і допомогти господарям садиб досягти сталого розвитку». Завдяки роботі Спілки ввели у правове поле нормативні акти для залучення незайнятого та частково зайнятого сільського населення, розвитку сільського зеленого туризму [29; 38; 43].

ГО «Спілка сільського зеленого туризму в Україні» розробила й прийняла Кодекс стандартів проживання у сільській місцевості «Українська гостинна садиба». Кодекс містить вимоги та критерії до добровільної категоризації сільських садиб як системи внутрішнього контролю якості у сфері сільського туризму, вимоги до компетенції експертів – консультантів (аудиторів), умов використання знаку екомаркування «Зелена садиба» та сертифікату «Українська гостинна садиба», правила, процедури і періодичність оцінки відповідності само декларованих садиб вимогам Кодексу [11].

Разом з тим, певну кількість розроблених та зареєстрованих у відповідних органах державної влади законопроектів прийнято не було. Серед них: проєкт Закону України «Про стимулювання розвитку сільської гостинності в Україні»;

законопроект №7400 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування доходів, отриманих у сфері сільського зеленого туризму»; проект наказу Мінагрополітики «Про затвердження Рекомендацій власнику особистого селянського та сімейного фермерського господарства щодо надання послуг сільського зеленого туризму».

Питання оподаткування власників сільських садиб, які надають послуги сільського туризму, є дуже важливими для заохочення населення до включення до активної діяльності на основі використання власного майна сільських громад, та є одним із важелів реалізації державної зайнятості. В законопроекті було запропоновано, щоб доходи, які були отримані від надання послуг з розміщення (проживання) і харчування, оподатковувались згідно з правилами оподаткування доходів від продажу власної продукції тваринництва.

З метою стимулювання і заохочення особистих сільськогосподарських підприємств до агротуристичної діяльності Мінагрополітики розробило проект Закону «Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність». В ньому передбачалось заміна термінів «сільський туризм» на «аграрний туризм» в усіх законодавчих і нормативних актах. Зазначалось, що агротуристична діяльність не належить до підприємницької діяльності, якщо кількість кімнат у сільській садибі не перевищує п'яти. Проте надання агротуристичних послуг у місцевості, яка відноситься до курортної, є підприємницькою діяльністю. Цей законопроект також не був прийнятий [67].

У зв'язку із ліквідацією у червні 2025 р. Міністерства аграрної політики і продовольства України та створення нового відомства – Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України, знадобиться певний час для упорядкування законодавчої та нормативної бази, що регламентуватиме сферу сільського туризму [68].

Громадська спілка «Національна туристична організація України» (НТОУ) проваджує інституційний розвиток сфери туризму і гостинності України. Питання якості та стандартизації у сфері туризму і гостинності розглядаються та впроваджуються у практичну діяльність у виді стандартів

якості. Послуги сільського туризму, вимоги до їхньої якості та безпечності регламентуються ДСТУ 9105:2021 «Туристичні послуги. Сільський туризм. Загальні вимоги. Класифікація засобів розміщення» [27].

Важливим та актуальним для надання послуг сільського туризму є Методичні рекомендації НТОУ «Туристичні послуги, що надаються на природоохоронних територіях. Вимоги», які гармонізовані з відповідною сучасною міжнародною практикою в сфері туризму (ISO 18065:2015). Оскільки туризм на природоохоронних територіях має великий попит на активний відпочинок та є важливим елементом у культурі сучасного суспільства, до їхнього збереження, екологічного навчання та безпеки послуг приділяється велика увага.

З метою підвищення доступності туристичних послуг для широкого кола людей із різними можливостями та реалізації цілі сталого розвитку щодо інклюзії розроблено Методичні рекомендації «Туризм та пов'язані послуги. Доступний туризм для всіх. Вимоги та рекомендації (відповідно до ISO 21902:2021)» [69; 70].

На жаль, недосконалість законодавства та механізмів регуляції підприємницької діяльності в сфері сільського туризму може стати перешкодою для відновлення та розвитку цього напрямку туризму.

Висновки до розділу 1

1. На основі ретельного пошуку в літературних джерелах проведено дослідження значення сільського туризму для забезпечення сталого розвитку сільських територій. Визначено, що сільський туризм може стати одним із чинників досягнення задач сталого розвитку в повоєнній розбудові економіки України, відновлення економічного, соціального, екологічного потенціалу держави, інфраструктурній модернізації сільських територій, зменшення безробіття та подолання бідності мешканців територіальних сільських громад, підвищення екологічної свідомості громадян тощо.

2. Проведено систематизацію видів туризму, для здійснення яких можуть бути залучені сільські території та громади. Визначено сутність дефініцій «сільський туризм», «зелений туризм», «екотуризм», «агротуризм». Зазначено різні підходи до обґрунтування сутності сільського туризму залежно від місця і мети відпочинку, способу проведення відпочинку, виду основних і додаткових послуг, що надаються туристам. Встановлено чинники формування споживчого попиту на послуги сільського туризму, серед яких найбільш значущими є психологічні мотиви, фінансова спроможність, соціальна складова.

3. Обґрунтовано, що результатом реалізації програм сільського туризму стане розвиток соціальної сфери на селі, зростання доходів місцевого населення і громад, збереження та відтворення культурної спадщини, посилення національної само ідентифікації, реалізація концепції «зеленої» економіки, що є інструментом вирішення задач сталого розвитку. Підкреслено важливість створення доступного і безбар'єрного середовища при організації інклюзивного туризму.

4. Проаналізовано законодавче та нормативне регулювання сфери сільського туризму. Зазначено, що закони України «Про туризм» і «Про особисте селянське господарство» не відображають повною мірою потреби спільноти щодо законодавчого регулювання діяльності. Не врегульовані питання щодо особливостей оподаткування доходів ОСГ від надання послуг в сфері сільського туризму.

5. Зазначено, що вагомий внесок в розробку нормативних актів, які регламентують діяльність в сфері сільського туризму, вносять ГО «Спілка сільського зеленого туризму в Україні», яка розробила й прийняла Кодекс стандартів проживання у сільській місцевості «Українська гостинна садиба», та Громадська спілка «Національна туристична організація України» (ДСТУ 9105:2021 «Туристичні послуги. Сільський туризм. Загальні вимоги. Класифікація засобів розміщення», Методичні рекомендації НТОУ «Туристичні послуги, що надаються на природоохоронних територіях. Вимоги», які

гармонізовані з відповідною сучасною міжнародною практикою в сфері туризму (ISO 18065:2015), Методичні рекомендації «Туризм та пов'язані послуги. Доступний туризм для всіх. Вимоги та рекомендації (відповідно до ISO 21902:2021)»).

6. Зазначено, що виявлена недосконалість законодавства та механізмів регуляції підприємницької діяльності в сфері сільського туризму може стати перешкодою для відновлення та розвитку цього напрямку туризму.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ У СФЕРІ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

2.1. Аналіз регіонального розвитку сільського туризму в Україні

Україна має сприятливі умови розвитку сільського і екологічного (зеленого) туризму завдяки унікальним ландшафтно-кліматичними умовами, географічному розташуванню та значним природним багатствам. За умов зменшення можливостей українців до виїзного туризму, для мешканців урбанізованих міст, для тимчасово переміщених із зон воєнних дій та прифронтових районів осіб набуває значення можливість відпочити та відновити здоров'я, емоційну врівноваженість саме за допомогою організації сільського туризму. Для багатьох людей робота в сільських садибах по прийому та обслуговуванню туристів є способом забезпечити власну фінансову незалежність, що є важливим фактором соціальної стабільності.

Традиційно сільський туризм найбільший розвиток має в Карпатському регіоні та західних областях, які мають розвинену рекреаційну базу, джерела природних і лікувальних мінеральних вод, унікальні краєвиди, пам'ятки національної культури. Відсутність розвинутої промисловості і високий рівень безробіття спонукав місцевих мешканців шукати можливості для самозайнятості, тому одним із найдоступніших способів забезпечити фінансові надходження та набути економічний добробут став сільський туризм. Так, у Івано-Франківській області знаходиться 81,4% садиб від їхньої загальної кількості. У Львівській, Чернівецькій, Тернопільській, Хмельницькій областях знаходяться від 9,0% до 1,0%. Найменш розвинутий сільський туризм в регіонах східної та центральної України (мнєш, ніж 1,0%). Серед причин низького рівня розвитку в цих регіонах є те, що у промислово розвинутих регіонах проживає велика частка активних і заможних туристів, які віддають

перевагу виїзному туризму, значна частка населення проживає у котеджах або мають дачі в приміській зоні [71, с. 81; 72, с. 83].

В табл. 2.1 наведено дані щодо офіційно зареєстрованих у 2022 р. сільських садиб, які надають послуги сільського туризму, в регіонах України.

Таблиця 2.1

Регіональний аналіз діяльності закладів сільського туризму в Україні

(за даними 2022 р.)

№ з/п	Області	Кількість садиб, од.	Частка у загальній кількості, %	Кількість розміщених осіб	Частка у загальній кількості, %
1.	Вінницька	1	0,268	39	0,044
2.	Волинська	2	0,363	2769	3,465
3.	Дніпропетровська	1	0,297	51	0,06
4.	Закарпатська	4	1,177	298	0,374
5.	Івано-Франківська	334	89,463	61377	76,82
6.	Кіровоградська	2	0,583	1749	2,19
7.	Львівська	184	4,697	2203	2,76
8.	Миколаївська	2	0,583	842	1,05
9.	Одеська	3	0,88	1767	2,21
10.	Полтавська	1	0,297	55	0,06
11.	Тернопільська	7	1,76	2870	3,6
12.	Херсонська	1	0,297	255	0,319
13.	Хмельницька	6	1,463	4525	5,61
14.	Черкаська	7	1,76	333	0,3
15.	Чернівецька	20	4,983	7737	9,68
16.	Чернігівська	4	0,88	1011	1,26
	Усього по Україні	580	100	87880	100

Джерело: [46]

Як свідчать дані, наведені в табл. 2.1, найбільш активно реалізуються можливості для провадження туристичної діяльності в сфері сільського туризму в Івано-Франківській (334 садиби) та Львівській (184 садиби) областях. В інших регіонах, незважаючи на можливості організації сільського туризму з різними самобутніми культурними, екологічними, етнографічними складовими, сільські жителі не вбачають доцільності розвивати такий вид туризму. Так, в

мальовничому Чернівецькому регіоні у 2022 р. було зареєстровано 20 садиб, в Тернопільському – 7 садиб, на Волині – 2 садиби. Не наведено даних щодо зареєстрованих сільських садиб у Київській, Житомирській, Харківській областях тощо.

Особливості регіонального розподілу об'єктів сільського туризму наведено в Додатку А [73; 74; 75].

В табл. 2.2 наведено порівняльний аналіз розвитку сільського туризму в Україні з 2010 р. по 2022 р.

Таблиця 2.2

Показники розвитку сільського туризму в Україні
(у період 2010-2022 рр.)

№ з/п	Показники	Роки			Відносне відхилення, 2022 р. до 2010 р., %
		2010	2015	2022	
1.	Кількість садиб, од.	253	258	412	162,8
2.	Кількість розміщених осіб	55796	43242	87880	157,5
3.	Середня місткість садиб, місць	12	14	15	125,0
4.	Загальна площа садиб, м ²	54367,0	78329,2	99892,0	183,7
5.	- в тому числі житлова, м ²	22865,8	32120,7	48140,5	210,5

Джерело: складено автором за [76]

Як свідчать дані, наведені в табл. 2.2, незважаючи на воєнні дії з початку 2022 р. та пандемічні обмеження у 2020-2021 рр., кількість туристів, які надали перевагу відпочинку та отриманню вражень у сфері сільського, аграрного, екологічного туризму збільшилось на 57,5%. Відмічено позитивну динаміку росту підприємницької активності власників сільських садиб: на 62,8% збільшилась кількість зареєстрованих садиб, при цьому за умов успішності бізнесу власники збільшували житлові площі для прийому гостей (на 110,5%), що дозволило на 25,0% збільшити місткість садиб.

Слід зазначити, що у 2024 р. відбулось зменшення кількості активно приймаючих гостей садиб, що пов'язано із воєнним станом та тимчасовою окупацією деяких регіонів, міграцією працездатного населення регіонів, фінансовими негараздами, адміністративними проблемами тощо.

Загалом, із урахуванням наявного потенціалу для розвитку сільського туризму, кількості сіл і сільських мешканців, відсутність організації сільського туризму може свідчити про необізнаність населення, високу зайнятість у сільськогосподарському виробництві, відсутність інфраструктури та економічної спроможності сільських громад. Тому можемо припустити, що у повоєнні часи для розвитку сільського туризму є значні перспективи.

За даними ГО «Спілка сільського зеленого туризму України», яка є автором та власником програми категоризації «Українська гостинна садиба» та екомаркування «Зелена садиба» за період активного проведення сертифікації з 2010 р. по 2022 р. знак та сертифікат «Українська гостинна садиба» отримали 210 власників у 21 області, у т. ч. 96 базового рівня, 38 – першого, 41 – другого, 35 – третього (найвищого) рівня; знак та сертифікат «Зелена садиба» мають 49 садиб у 7 областях, у т. ч. першого рівня – 45, другого – 4 [43].

Вимоги Кодексу стандартів проживання у сільській місцевості «Українська гостинна садиба» наведено в табл. 2.3 [11].

Таблиця 2.3

Вимоги Кодексу стандартів «Українська гостинна садиба»

№ з/п	Вимога категоризації	Категорія				
		Всього	Б	*	**	***
1	2	3	4	5	6	7
I	Загальні вимоги	6	6	6	6	6
II	Садиба, ландшафтний дизайн	13	5	6	11	13
III	Зони загального користування	8	1	3	5	7
IV	Загальне технічне оснащення	7	5	5	7	7
V	Вимоги до житлового фонду	8	7	7	7	8

Продовження табл. 2.3						
1	2	3	4	5	6	7
VI	Технічне оснащення приміщень	7	3	4	5	7
VII	Оснащення приміщень меблями та обладнанням	17	7	13	16	16
VIII	Санітарні умови	8	3	5	6	6
IX	Приміщення для кейтерингу та додаткові приміщення для надання послуг	5	2	3	5	5
X	Послуги	18	5	9	12	14
XI	Вимоги до персоналу та його підготовки	7	5	5	6	7
XII	Екологічні вимоги	5	5	5	5	5
	Всього про категорії	109	54	71	91	99
	Для отримання категорії		54 (не менше 100%)	64 (більше 90%)	82 (більше 90%)	89 (більше 90%)

Джерело: [11; 43]

Сільські садиби, які є членами ГО «Спілка сільського зеленого туризму України» та дотримуються вимог Кодексу й кращих практик надання послуг з приймання, розміщення туристів на своїй території, забезпечують безпечність та якість своїх послуг, доступність, надійність та привабливість для гостей, дозволяють зробити відвідувачам свідомий вибір для отримання найкращих вражень від відпочинку.

Незважаючи на воєнний стан, власники сільських садиб, продовжують проводити сертифікацію з тим, щоб підтверджувати спроможність надавати послуги сільського туризму. Усі ці об'єкти знаходяться у зонах безпечних або умовно безпечних під час воєнних дій, тому їх власники враховують потенціал внутрішнього туризму та отримують переваги від впровадженої категоризації.

Відповідність господарства Кодексу стандартів сільського розміщення «Українська гостинна садиба», що включає категорії «Базовий», «Одна мальва», «Дві мальви», «Три мальви», підтверджується символами, які

розміщуються на об'єктах, на веб-сторінках та у соціальних мережах (див. Додаток Б, Додаток В).

В табл. 2.4 наведено данні щодо сертифікованих закладів сільського туризму «Українська гостинна садиба».

Таблиця 2.4

Мережа сертифікованих закладів сільського туризму «Українська гостинна садиба» (за даними вересня 2025 р.)

№ з/п	Регіон	Назва	Категорія комфорту	Дата чинності категоризації
1	2	3	4	5
1.	Одеська	Центр етнографічного сільського туризму та сімейного відпочинку «Фрумушика-Нова», Тарутинський р-н	***	06.04.2023-06.04.2026
2.		Ранчо дядечка Бо Біляєвській р-н, с Нерубайське,	Б (базовий)	06.04.2023-06.04.2026
3.	Львівська	Котедж 4сезони	***	14.08.2025-14.08.2028
4.		У Дем'янів, м. Сколе	*	08.01.2025-08.01.2028
5.		Садиба Валентина, с. Сапіжанка, Кам'янка-Бузький р-н	**	29.01.2024-29.01.2027
6.	Дніпропетровська	Шахін, с. Варварівка, Синельниківський р-н	*	23.11.2023-23.11.2026
7.		Веселка (входить до кластеру власників ОСГ «Сьоме небо»), с. Курилівка	***	05.04.2023-05.04.2026
8.		Диканька (входить до кластеру власників ОСГ «Сьоме небо»)	***	05.04.2023-05.04.2026
9.		Зелений Гай, с. Зелений Гай, Дніпровський р-н	Б (базовий)	25.12.2023-25.12.2026
10.	Чернігівська	Соколинний хутор	Б (базовий)	10.03.2023-10.03.2026
11.	Вінницька	Дісайд Ріва	Б (базовий)	07.08.2025-07.08.2028
12.		Дісайд	***	07.08.2025-07.08.2028
13.		Парк садиба Куркулі, урочище Марусине, Тульчинська ТГ	-	09.07.2024-09.07.2027
14.	Івано-Франківська	«Слава Богу», Дора Яремче	Б (базовий)	07.10.2025-07.10.2028
15.	Закарпатська	Елефант, с. Сторожниця Ужгородський р-н	***	25.04.2025-25.04.2028
16.		Гадзівська Хижа, с. Пилипець, Хустський р-н	**	18.12.2021-18.12.2024

Продовження табл. 2.4				
1	2	3	4	5
17.		Лісова пісня, с. Синяк, Мукачевський р-н	*	22.05.2024- 22.05.2027
18.		Ставне 158, с. Ставне, Великобerezнянський р-н	**	21.04.2023- 21.04.2026
19.	Запорізька	Дивосвіт, с. Геленджик, Вільнянський р-н.	**	30.12.2021- 30.12.2024
20.	Кіровоградська	Садиба Казан, с. Гурівка, Кропивницький р-н.	Б (базовий)	13.06.2025- 13.06.2028
21.	Полтавська	Кантрі Хауз, с. Чечелеве, Кременчуцький р-н.	*	26.04.2024- 26.04.2027
22.	Харківська	Зелена садиба, с. Коропове, Зміївський р-н.	Б (базовий)	02.04.2023- 02.04.2026
23.	Київська	Садиба Синиця, с. Синиця, Богуславський р-н	***	25.06.2025- 25.06.2028
24.	Черкаська	Коло друзів, с. Будище, Черкаський р-н	***	28.12.2023- 28.12.2026

Джерело: [77]

На жаль, значна кількість власників сертифікованих садиб не поновляли сертифікати після проходження трьох років його чинності. Наприклад, Грицівська громада в Хмельницькій області має значний досвід розвитку сільського зеленого туризму. Саме там у 2002 році був створений перший кластер сільського зеленого туризму в Україні «Оберіг», який об'єднував понад 30 учасників – власників агроосель, виробників сільськогосподарської продукції, надавачів туристичних послуг тощо. Проте у 2025 р. жодна із садиб цього кластеру не має сертифікату категоризації «Українська гостинна садиба».

З початку 2000-них років в Україні розпочалось впровадження програм розвитку туристичних сільських кластерів, які забезпечують рекреацію та отримання вражень пізнавального та етнографічного типів для туристів, підтримання екологічного стану територій [38; 57, с. 123; 78; 79; 80, с. 651].

Деякі з них:

- в Одеській області - Громадська спілка «Агро-еколого-рекреаційний кластер «Фрумушика-Нова» у Болградському районі (2017 р.);

- в Хмельницькій області – Громадська організація туристичний кластер «Камянецький дивокрай» (с. Колибаївка, Камянець-Подільський р-н);

- в Тернопільській області – кластер сільського туризму «Мальовнича Бережанщина»;
- у Львівській області – етнографічно-екологічний туристичний кластер «Бойківські газди» (Сколівський р-н); агротуристичний кластер «ГорбоГори»;
- в Івано-Франківській області – агро-екотуристичний кластер «Гостинна бойківська Долинщина»; кластер сільського туризму «Бойківський колорит»;
- а Полтавській області – туристично-рекреаційний кластер «Гоголівські місця Полтавщини».

Зокрема, кластер «Фрумушика-Нова» створений в лютому 2017 року за ініціативою Міністерства аграрної політики та продовольства України та одеської обласної адміністрації. Партнери проекту: Бородінська ОТГ, Петропавлівська ОТГ, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, туристичний еногастрономічний проєкт «Дорога вина та смаку Української Бессарабії», Агенція регіонального розвитку Одеської області. Він розташований у Тарутинському степу, де є єдина в Україні ділянка ковилово-типчаккових степів, яка представлена ландшафтним заказником з рідкісною флорою та фауною, в зоні якого відбуваються міжнародні проєкти акліматизації тварин.

Завдання Кластеру – сприяти розвитку підприємництва, зайнятості населення, впровадженню нових форм і моделей господарювання та організації підприємницької діяльності; підвищенню туристичної та інвестиційної привабливості субрегіону Бессарабія, збереженню культурних, гастрономічних традицій, підтримці екологічних ініціатив, тощо.

Кластер є одним з ініціаторів створення заказнику «Тарутинський степ», який включено до «Смарагдової мережі Європи» Українська Природоохоронна Група (UNCG). Також є ініціатором та реалізатором проєкту «Створення та смарт-розбудова еко-культурного туристичного маршруту Тарутинський степ на засадах сталого розвитку», що реалізується за підтримки Українського культурного фонду.

Кластер є ініціатором створення проекту регіонального розвитку «Підвищення конкурентоспроможності сільських периферійних громад півдня Одеської області шляхом диверсифікації їх економіки та впровадження новітніх підходів в господарській діяльності» який отримав бюджетне фінансування в рамках секторальної підтримки ЄС. Також реалізується проект з перетворення вимираючого села Семіотка в етно-туристичне смарт-село з науковим майданчиком – місцем для проведення досліджень та експериментів у сфері сільського господарства у зв'язку зі змінами клімату. Серцем розвитку кластеру є Центр етнографічного сільського зеленого туризму та сімейного відпочинку – музей під відкритим небом Фрумушика-Нова [81].

У червні 2025 р. почалось створення туристично-креативного кластеру «Чумацький шлях», який об'єднує Красносільську, Усатівську та Іванівську громади Одеської області та Національний природний парк «Куяльницький». Проект реалізується в рамках грантової програми «Кластери Відродження» в межах Швейцарсько-українського проекту «Згуртованість та регіональний розвиток України», UCORD, що втілюється за підтримки Швейцарії через Швейцарську агенцію розвитку та співробітництва компанією NIRAS Sweden AB. Його метою стало створення єдиного туристичного простору за брендом «Чумацький шлях – маршрут історичної пам'яті та природної краси» та залучення інвестицій у розвиток інфраструктури регіону. Важливим є екологічні ініціативи в межах кластеру по порятунку Куяльницького лиману й оздоровленню Хаджибейського лиману. Цей проект збільшує туристичну привабливість, формує туристичний та креативний розвиток території, відроджує козацьку спадщину Одещини [82].

Отже, нерівномірність підприємницької активності у сфері сільського туризму за регіонами країни викликана не тільки наявністю різних природних ресурсів, але й активністю сільських громад і місцевих мешканців, наявністю ентузіастів, які впроваджують інноваційні механізми ведення бізнесу, зацікавленістю туристів до пізнання рідного краю, можливістю долучитись до проектів міжнародної грантової підтримки тощо. За допомогою кластерної

моделі організації сільського туризму формується система комплексного розвитку районів та сільських громад, з'являються додаткові джерела доходів населення, поліпшується стан інфраструктури, реалізуються екологічні програми та зберігається національна культурна спадщина. При цьому важливим фактором є підвищення самосвідомості українців та почуття національної гордості.

2.2. Європейський досвід нормативного регулювання та організації сільського туризму

Для України є важливим досвід розвитку сільського туризму в європейських країнах, для яких цей вид туристичної діяльності базується на активній фермерській економіці та є напрямом створення сприятливого бізнесового середовища, поліпшення рівня життя місцевих громад, засобом охорони природи та місцевої культури.

Всесвітня туристська організація (ЮНВТО) з початку 2000-них років визначає сільський туризм як суттєвий, найбільш динамічно зростаючий сектор світового туризму. Він пов'язаний із природокористуванням, сільським господарством, сільським способом життя і культурою, риболовлею та оглядом визначних пам'яток. Сільський туризм має високий потенціал для стимулювання економіки, соціальних перетворень, створення робочих місць тощо. За даними експертів ЮНВТО обсяги надання агротуристичних послуг в постіндустріальних країнах практично у 2-4 рази перевищують обсяги зростання готельної бази курортного сервісу в цих країнах [39, с. 37].

У 2020 р. ЮНВТО розробило Рекомендації щодо туризму та розвитку сільських територій, які включають такі напрямки:

а) сільський туризм є стратегічним важелем розвитку сільських територій;

б) сільський туризм забезпечує благополуччя сільських громад шляхом створення інклюзивного та стійкого сектору;

в) сільський туризм сприяє впровадженню інновацій, технологій, цифровізації;

г) забезпечує створення ланцюга доданої вартості у сфері туризму.

Причинами, за якими європейські туристи обирають різноманітні види сільського туризму, є насамперед, доступність туристичної інфраструктури для усіх категорій населення, незалежно від віку, стану здоров'я, фізичних обмежень і фінансової спроможності, можливість не витратити час на дорогу та дозволити собі навіть короткочасне розслаблення у гармонії з природою, бажання підтримати місцевих фермерів та виробників локальних продуктів. Для сільських мешканців, фермерів організація туристичного бізнесу є способом поліпшити фінансові прибутки через розширення спектру діяльності.

В країнах ЄС прийняті програми державної підтримки сільських громад до сільського і агротуризму. ЄС вбачає в сільському туризмі один із способів економічного зростання сільських територій в часи, коли впроваджуються певні обмежування на деякі види тваринництва, використання антибіотиків та пестицидів у зв'язку із реалізацією «Європейського зеленого курсу» досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року.

Мотивація потенційних туристів щодо вибору місця відпочинку у сільській місцевості впливає на конкурентоздатність продукту сільського зеленого туризму. Основний клієнт – це представники середнього класу, які живуть в напруженому ритмі урбанізованих місць, мобільні, добре інформовані, які орієнтуються на принципи «екологічності» в умовах проживання, способі харчування і проведення дозвілля, часто орієнтовані на автономність і самодостатність, індивідуалізацію послуг. Для такого туриста відбувається перехід від туристичної моделі Sea-Sun-Sand (Море – Сонце – Пляж) до моделі Lore-Landscape-Leisure (Знання – Ландшафт – Дозвілля) [28, с. 36].

Європейська федерація фермерського і сільського туризму – EuroGites, згідно з засадами сталого розвитку сільських територій, реалізує соціальну місію сільського туризму на таких принципах:

- а) вплинути на збереження традиційних умов життя і культури в сільських територіях Європи, а також утримувати в належному, доглянутому стані природний простір, як місце проживання сільського населення;
- б) зробити сільські території альтернативою масовому туризму;
- в) налагодити тісніші зв'язки між містом і селом;
- г) сприяти організації на туристичних шляхах зустрічей між людьми з різних країн для їх кращого взаєморозуміння, пізнання, зміцнення миру на планеті.

З 2005 р. ГО «Спілка сільського зеленого туризму України» є членом EuroGites.

В межах діяльності Європейської федерації прийнято «Карту якості EuroGites». У ній стандарти гостинності згруповано в п'ять тематичних блоків: довкілля, облаштування кімнат, обслуговування місць розміщення й оточення, професійна підготовка надавачів послуг, безпека [39].

В табл. 2.5 наведено особливі ознаки, характерні для сільського туризму в різних європейських країнах.

Таблиця 2.5

Особливості організації сільського туризму в країнах ЄС

№ з/п	Країна ЄС	Особливі характеристики
1	2	3
1.	Франція	<ul style="list-style-type: none"> - вузька спеціалізація господарств (або розміщення, або рекреаційно-спортивні послуги, або харчування продуктами власного виробництва); - автентичність старовинних маєтків із сучасним рівнем комфорту; - інклюзивність і диференціація пропозицій для різних категорій туристів; - державні дотації для створення одного ліжка-місця, пільгове кредитування;

Продовження табл. 2.5		
1	2	3
2.	Іспанія	<ul style="list-style-type: none"> - лідер промоційності європейського сільського зеленого туризму; - власники агроосель об'єднані в асоціації, які здійснюють категоризацію осель і контролюють відповідність вимогам; - туристи розміщуються на фермах, в сільських будинках, сільських міні-готелях; - в'їзний туризм перевищує внутрішні агротуристичні потоки;
3.	Італія	<ul style="list-style-type: none"> - основна форма підприємницької зайнятості; - сільський туризм інтегрований із курортним туризмом; - вузька спеціалізація (винний, сирний, кінний, гастрономічний, релігійний); - широка мережа котеджів, пансіонів преміум-класу з розвиненою рекреаційною інфраструктурою; - значна частина знаходиться в тіньовому секторі, не проходить сертифікацію і ліцензування;
4.	Німеччина	<ul style="list-style-type: none"> - правове регулювання здійснюється на державному, регіональному, локальному рівнях; - великий вплив недержавних організацій; - диференційоване оподаткування залежно від типу господарства (підсобне – до 8 ліжок-місць, підприємницьке – більше 8 ліжок-місць), неоподаткований мінімум прибутку близько 24000 євро на рік; - обов'язкове страхування та заключення контракту з туристами;
5.	Австрія	<ul style="list-style-type: none"> - категоризація строком на 4 роки за такими критеріями: активне ведення сільського господарства, членство в агротуристичній спілці, до 30 ліжок для розміщення, підтвердження участі у тренінгах та семінарах, гарантування безпеки туристів;
6.	Польща	<ul style="list-style-type: none"> - діяльність у сфері сільського туризму не вважається підприємницькою, тому не стягується податок на додану вартість за умов: кількість кімнат для розміщення туристів не більше 5, житловий будинок відноситься до сільського господарства; - обов'язкова реєстрація та заключення договору;

Продовження табл. 2.5		
1	2	3
7.	Угорщина	<ul style="list-style-type: none"> - діяльність у сфері сільського туризму віднесено до особистого селянського господарства із пільговим оподаткуванням; - доходи від оренди житла туристами не підлягають оподаткуванню за умов: 10 ліжко-місць, річний дохід від цієї діяльності не перевищує 10 мінімальних місячних зарплат; - в депресивних регіонах додаткові пільги та переваги; - за умов розміщення більш, ніж 8 ліжок, потрібен дозвіл на приймання туристів після проведення інспекції щодо дотримання мінімальних стандартів

Джерело: складено за [28; 39; 64]

Волонтерська організація «Глобальна мережа агротуризму» офіційно сформована у 2024 р. (м. Больцано, Італія) та налічує більш ніж 1100 учасників із 115 країн світу. Комітет по визначенням і стандартам цієї організації прийняв таке визначення: «агротуризм – це вид діяльності, спрямований на диверсифікацію сільського господарства, який виникає внаслідок синергетичної взаємодії сільського господарства і туризму. Агротуризм пропонує автентичний досвід сільськогосподарського виробництва, який демонструє матеріальні та нематеріальні ресурси регіону або місцевості». Агротуризм відрізняється глобальною мінливістю – цінності, види діяльності відрізняються в різних країнах світу залежно від географічного, соціально-культурного і політичного контексту.

Перша Глобальна конференція з агротуризму відбудеться у Шотландії у 2026 році та стане демонстрацією різноманітності та зростання світового сектору агротуризму з даними, дослідженнями, політикою та особистими історіями, що надасть унікальну можливість для міжнародного навчання очікуваним 1000 делегатам [83].

З 1980х років в Європі почалось становлення та розвиток сфери інклюзивного туризму, коли за Манільською декларацією із світового туризму

відбулось запровадження принципів поваги до людини та екологічної відповідальності, що стало каталізатором для подальших ініціатив забезпечення етичних стандартів в індустрії туризму. Декларація змінила сприйняття туризму, виділивши його соціальну, культурну, економічну значущість. У 2014 р. ЮВНТО провела першу конференцію по інклюзивному туризму в Європі. У 2019 р. було прийнято Рамочну конвенцію ЮНВТО по етиці туризму [64].

Сьогодні в ЄС, а також в Україні, формується ринок доступного туризму, який дозволяє людям із фізичними або віковими обмеженнями функціонувати незалежно, справедливо. Інклюзивний сільський туризм забезпечує не тільки потрібну доступність та можливість рекреації, а також може забезпечити працевлаштування для людей з особливими потребами.

Отже, в європейській спільноті все більше актуалізуються питання розширення можливостей для організації сільського туризму як каталізатора місцевої економіки, екологізації бізнесу і суспільства, залучення фінансів для відтворення і збереження природного середовища, досягнення цілей сталого розвитку, формування соціально відповідального громадського суспільства у сфері інклюзивного туризму.

2.3. Аналіз передумов розвитку сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області в повоєнний період

В Одеській області сільський туризм не має значного розвитку. В ГО «Спілка сільського зеленого туризму України» зареєстровано тільки два туристичні заклади цього спрямування:

а) Громадська спілка «Агро-еколого-рекреаційний кластер «Фрумушиканова» у Болградському районі (колишньому Тарутинському);

б) «Ранчо дядечка Бо» у с. Нерубайське Біляївського району [81; 84].

Послуги, які надаються у цих садибах:

а) «Фрумушика-Нова»: проживання, відвідування етнографічного музею просто неба «Бессарабське село Фрумушика-Нова», меморіалу «Холм пам'яті»; сучасної сімейної виноробні «Frumushika-Nova family winery» із дегустацією вина; парку-музею скульптур «Історія Бессарабії»; музею сільськогосподарської техніки; краєзнавчого музею; картинної галереї; харчування традиційними стравами з ягнятини та баранини у стилізованому кафе-барі «Корчма»;

б) «Ранчо дядечка Бо» забезпечує відпочинок у стилі кантрі – для верхових та упряжних прогулянок, екскурсій в Нерубайські катакомби, харчування стравами домашньої кухні, які приготовлені на відкритому вогні, дегустацію у винному погрібці для дорослих, дитяче містечко, годування свійських тварин, парковку.

Тільки почав формуватись у 2025 р. туристично-креативний кластер «Чумацький шлях», який буде спиратись на залучення Красносільської, Усатівської та Іванівської сільських громад.

Це недостатньо для потужного Одеського регіону, особливо якщо порівнювати із регіонами Західної України.

Для того, щоб визначити перспективи розвитку сільського туризму в регіонах Одеської області з метою економічного зростання, підвищення зайнятості населення, відновлення інфраструктури в повоєнний період доцільно провести аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища діяльності суб'єктів бізнесу, процесів та тенденцій.

Актуальним інструментом такого дослідження є PEST-аналіз макросередовища, який призначений для виявлення політичних, економічних соціальних технологічних факторів, які впливають на діяльність суб'єктів підприємництва [85].

В табл. 2.6 наведено аналіз політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів зовнішнього середовища, які необхідно враховувати при визначенні перспектив для реалізації програм сільського туризму в Одеському регіоні в повоєнні часи.

Таблиця 2.6

Матриця PEST-аналізу Одеського регіону із точки зору
перспектив організації сільського туризму

Політичні фактори	Економічні фактори
<p>1. Політична нестабільність під час воєнного положення та у післявоєнні часи не забезпечує процвітання бізнесу.</p> <p>2. Інтеграція України у Європейське співтовариство на умовах рівноправного партнерства.</p> <p>3. Зацікавленість Міжнародних неурядових організацій у розбудові України на шляху до європейського партнерства.</p>	<p>1. Доступність фінансових ресурсів для перезавантаження економіки країни.</p> <p>2. Підвищення тарифів на енергоносії, комунальні послуги, орендної ставки.</p> <p>3. Відсутність упорядкованої системи оподаткування господарств, що надають послуги сільського туризму.</p> <p>4. Можливість грантової підтримки для відкриття та підтримки бізнесу за урядовою програмою «єРобота».</p> <p>5. Цільові гранти на власну справу учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей.</p> <p>6. Доступність грантів європейських установ – Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку, Європейського інвестиційного фонду, Проєктів ERASMUS+ та інших.</p>
Соціально-культурні фактори	Технологічні фактори
<p>1. Демографічні фактори: зменшення кількості активного населення; зміна структури населення (за віком, статтю).</p> <p>2. Необхідність працевлаштування військовослужбовців.</p> <p>3. Необхідність організації реабілітації воєнних та членів їх сімей.</p> <p>4. Активна діяльність громадських організацій.</p> <p>5. Реалізація програм екологічної освіти населення.</p> <p>6. Відновлення можливостей для зовнішнього туризму.</p>	<p>1. Завдання досягнення цілей сталого розвитку у сфері туризму.</p> <p>2. Структурна перебудова економіки через прискорення розвитку високотехнологічних галузей.</p> <p>3. Розвиток технологій переробки і утилізації відходів.</p> <p>4. Використання відтворюваних джерел енергії.</p> <p>5. Розвиток інформаційних технологій.</p> <p>6. Впровадження стандартів ISO серії 9000, серії 22000, серії 14000 у діяльність підприємств і організації.</p>

Джерело: складено автором

Розпочата росією агресія завдала значного удару по українській економіці. Негативний вплив воєнних дій на території України, обмеження в економічній діяльності, інфраструктурна деградація, демографічні втрати призвели до того, що робити реалістичні прогнози щодо поточних перспектив економічного розвитку бізнесу дуже складно. Інфляція економіки призводить до підвищення вартості ведення економічної діяльності, впливає на динаміку курсу гривні, що впливає на вартість розробки бізнес-плану проєктів, обладнання, устаткування, маркетингову стратегію тощо.

Як свідчать результати дослідження, наведені в табл. 2.6, найбільшу загрозу для розвитку сільського туризму у повоєнні часи складає політична невизначеність і нестабільність, непрозорість ведення бізнесу через відсутність належного контролю та правового регулювання, а також економічні фактори, пов'язані із зменшенням бюджетних доходів на державному та регіональному рівні, ускладненим пошуком інвестиційних джерел для відновлення економіки та ліквідації наслідків воєнних дій.

Разом з тим, існують програми державної підтримки на розвиток власної справи у вигляді мікрогрантів від 50 до 250 тис. грн.; учасникам бойових дій, особам з інвалідністю внаслідок війни та членам їх сімей до 1 млн. грн. від Міністерства економіки, докільля та сільського господарства України та Державної служби зайнятості. Фонд розвитку підприємництва, створений на базі Німецько-Українського фонду за рішенням Уряду України, впроваджує державну програму «Доступні кредити 5-7-9%».

Як було показано у п. 1.3, негативним фактором також є неузгодженість законодавчої бази та відсутність достатнього нормативного регулювання, підтримки сфери сільського туризму з боку держави.

Натомість значущим позитивним та стимулюючим фактором є активна робота громадських організацій в Україні у тісній співпраці із європейськими організаціями, які надають експертну і консультативну підтримку.

Наприклад, Національна туристична організація України та Спілка сільського зеленого туризму в Україні опікуються інституційним розвитком

сфери туризму і гостинності в країні, розробляють стандарти діяльності, ведуть просвітницьку роботу, об'єднуючи окремих підприємців у колективи однодумців [11; 27; 29; 38; 44; 70].

Громадська організація «Українська національна платформа Форум громадянського суспільства Східного партнерства» та правозахисна організація «Екологія – Право – Людина» у 2025 р. реалізують ініціативу «Доступ до екологічної інформації та участь громадськості у контексті зеленого відновлення та євроінтеграційних реформ» за фінансової підтримки ЄС [43; 52].

Реформи регіонального розвитку і відновлення в Україні координуються спільно із Швейцарсько-українським проектом «Згуртованість та регіональний розвиток України» (UCORD), що втілюється за підтримки Швейцарії через Швейцарську агенцію розвитку та співробітництва компанією NIRAS Sweden AB. Проект ПРООН «Зміцнення бізнес-об'єднань малих і середніх підприємств» реалізується за фінансової підтримки Державного секретаріату Швейцарії з економічних питань (SECO) [86].

Позитивним фактором є підтримка європейських інституцій через фінансові інструменти, кредити, гранти та проекти, спрямовані на відновлення та модернізацію економіки України, впровадження реформ для інтеграції в європейський економічний простір. Наприклад, EU4Business – ініціатива Європейського Союзу, яка допомагає малим та середнім підприємствам у п'яти країнах Східного партнерства – Азербайджані, Вірменії, Грузії, Молдові та Україні – ефективніше реалізовувати свій потенціал і стимулювати економічне зростання.

Програма підтримки економіки Ukraine Facility передбачає 50 млрд. євро протягом 2024-2027 рр. для фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій, технічну підтримку у просуванні екологічних та економічних реформ. Проект «Підприємництво в секторі сільського туризму для молоді з інвалідністю (ERTSYD) фінансувався програмою Еразмус + «Нарощування потенціалу в сфері молоді – Східне партнерство – партнерство для підприємництва» Європейського Союзу. За програмою Еразмус+, напрям Жана

Моне, також здійснювався проєкт «Диверсифікація сільського туризму через збалансованість та креативність: поширення європейського досвіду в Україні» [28; 87].

Соціальні та культурні фактори мають переважно позитивний ефект, який пов'язаний із досягненням задач сталого розвитку:

- подолання бідності через збільшення самозайнятості сільського населення;
- створення умов для підвищення обізнаності та гідної праці на селі через долучення до локальних проєктів у сфері туристичної діяльності;
- збільшення доступності і соціальної інтеграції для категорій громадян із вадами здоров'я, реабілітація військових та членів їх сімей, активізація способу життя, досягнення гендерної рівності;
- модернізація соціальної інфраструктури сільських громад;
- надання переваг у споживанні товарів місцевих виробників;
- збереження культурних традицій та формування відчуття національної гордості та пошани до людей праці.

Проте, стримуючим фактором стає відсутність мотивації сільських мешканців до розширення спектру видів традиційної діяльності, психологічні бар'єри та неготовність допускати сторонніх до власного житла, відсутність навичок спілкування із незнайомими людьми та невміння проявляти гостинність. Бракує обізнаності з організації бізнесу на селі, законодавчого та нормативного регулювання туристичної діяльності, розуміння потреб туристів, немає можливості до навчання із-за відсутності доступу до фахової інформації. Тому пошук активних, небайдужих організаторів сільського туризму є вкрай необхідною задачею.

Для того, щоб більшість задач сталого розвитку були реалізовані, необхідно приділяти значну увагу технологічній складовій. Наприклад, екологічні проєкти передбачають використання ощадливих технологій природокористування, «зелених» технологій в енергетиці та для впровадження органічного виробництва сільхозпродукції, реалізацію технологій переробки і

утилізації промислових і побутових відходів, розмінування та рекультивацію земель сільхозпризначення тощо.

Отже, для організації креативного бізнесу у сфері сільського туризму можливо отримати фінансову, консультаційну підтримку від держави, міжнародних організацій, громадських фахових спілок та об'єднань.

У центральній частині Одеської області, на етнографічній території Причорномор'я розташований Роздільнянський район (див. Додаток Г). Геополітичне положення Одещини обумовлене як вигідним транспортно-географічним розміщенням, так і зростаючою активізацією її участі у Асамблеї Європейських Регіонів [88; 89].

Проведемо аналіз перспектив розвитку сільського туризму на території Роздільнянського району. Адміністративним центром Роздільнянського району є місто Роздільна. Площа території району становить майже 3565 квадратних кілометрів (10,7% площі Одеської області). Територією ТГ проходить залізничний шлях Одеса – Київ, Одеса – Кишинів, автошляхи міжнародного значення Е 95 (кінцева точка – м. Самсун, Туреччина), регіонального значення Р 33 (від м. Вінниця до пункту пропуску Кучурган на кордоні з республікою Молдова), територіального значення Т 1618, частина Подільського аграрного шляху. Відстань від центру району м. Роздільна до м. Одеси складає 87 км.

Чисельність населення району сягає 105 тисяч осіб, 10% населення проживає в адміністративному центрі м. Роздільна. Середньооблікова кількість штатних працівників складає 9,3 тис. осіб, що становить лише 9,3% загальної кількості району. На території району у 2024 р. було зареєстровано 1400 внутрішньо-переміщених осіб [88].

До складу Роздільнянського району входять 209 населених пунктів, які об'єднані в 9 територіальних громад: Роздільнянська міська, Великомихайлівська, Затишанська, Захарівська, Лиманська, Цебриківська селищні, Великопосківська, Новоборисівська, Степанівська сільські територіальні громади.

Проаналізували показники соціально-економічного стану Роздільнянського району Одеської області у 2024 р. (див. табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Показники соціально-економічного стану
Роздільнянського району у 2024 р.

№ з/п	Показники	Данні
1.	Надходження до бюджету податків і зборів, млн. грн.	792,2
2.	Середня заробітна плата працюючих, грн.	15382
3.	Промислова галузь	1. Кучурганська філія Одеського консервного заводу дитячого харчування, ТОВ «Вітмарк – АГРО» (виготовлення соків та дитячого харчування); 2. ТОВ «М-Люкс» (виготовлення борошна); 3. ТОВ «БІОЛ УНІВЕРСАЛ Україна» (виготовлення олії); 4. ПП «ВОб» (виготовлення різних видів круп); 5. ТОВ «Янтарь-ЮГ» (переробка молока); 6. ФОП Водоп'янов А. (виробництво м'ясних продуктів).
4.	Суб'єкти підприємницької діяльності, од., в т.ч. юридичні особи фізичні особи-підприємці	5532 1893 3639
5.	Площа сільгоспугідь, тис. га	305,7
6.	Загальна протяжність доріг загального користування місцевого значення, км	762,3

Джерело: [90]

Значущим фактором розвитку Роздільнянської територіальної громади є провадження інвестиційної діяльності, зокрема, було укладено Меморандум про співробітництво з Агентством транскордонного співробітництва «Єврорегіон Нижній Дунай» у сфері розвитку закладів охорони довкілля,

біорізноманіття. Роздільнянська міська ТГ долучилась до платформи Cities4Cities/United4Ukraine з метою налагодження зв'язків між українським громадами та європейськими муніципалітетами для післявоєнного відновлення. Така міжнародна співпраця із європейськими інституціями може стати запорукою для реалізації багатьох проєктів, в тому числі і у сфері сільського туризму.

У Роздільнянському районі активно працює Служба зайнятості, яка здійснює підтримку соціально уразливого та безробітного населення. Так, за 2024 р. було видано 14 мікрогрантів на започаткування власної справи на загальну суму 3299,5 тис. грн., створено 3 підприємства та 17 робочих місць.

У Роздільнянській ТГ розвиток культури відіграє значну роль у формуванні і зміцненні громадського суспільства – функціонує 122 установи культури, в тому числі 54 бібліотеки, 4 музеї, 3 школи естетичного виховання, 58 клубних закладів, 2 Центри культури і дозвілля, 1 Палац культури. 400 працівників працює у сфері культури, кільки відвідувачів у 2024 р. – більш, ніж 90 тис. осіб. На базі усіх культурних закладів діють 35 аматорських художніх колективів, 15 із яких мають звання «народний». Серед них – народний вокальний аматорський колектив «Горлиця» (керівник А. Чернега) із с. Новоборисівка, який є постійним учасником і переможцем всеукраїнських та міжнародних культурних подій, наприклад ХІХ Всеукраїнського фестивалю конкурсу вокально-хорового мистецтва «Серпневий заспів-2025» та Хорового фестивалю різдвяних піснеспівів «Різдвяні дзвони» у м. Чорноморську.

Наявність різноманітних творчих колективів може скласти основу для формування пропозицій щодо етнографічної складової проєкту сільського туризму.

В табл. 2.8 наведено дані щодо фінансової спроможності Роздільнянської ТГ забезпечувати розробку та реалізацію інноваційних проєктів.

Таблиця 2.8

Оцінка фінансової спроможності Роздільнянської територіальної громади

№ з/п	Показники	2021 рік	2024 рік	9 місяців 2025 року
1.	Чисельність наявного населення, тис. чол.	33,032	32,552	29,269
2.	Площа, км ²	766,9	766,9	766,9
3.	Доходи загального фонду на мешканця, грн.	5155,6	6968,8	6402,6
4.	Видатки загального фонду на мешканця, грн.	9939,4	10393,1	8655,5
5.	Видання на утримання апарату управління на мешканця, грн.	10253	1229,6	1091,7
6.	Капітальні видатки на мешканця, грн.	1309,6	2106,2	1405,7
7.	Рівень дотаційності бюджетів, %	14,8	13,3	12,3
8.	Частка управлінських видатків, %	19,9	17,6	17,1
9.	Частка бюджетних видатків на оплату праці, %	76,9	71,3	75,1
10.	Частка капітальних видатків бюджету, %	11,5	16,7	13,6
11.	Видатки на культуру, фізкультуру і спорт на мешканця, грн.	646,4	668,1	560,9
12.	Частка трансфертів у доходній частині бюджету, %	45,9	35,7	37,6
13.	Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, %	52,8	49,9	53,7
14.	Рівень спроможності	Оптимальний	Високий	Високий

Джерело: [88]

В м. Роздільна та і у районі не розвинута туристична інфраструктура, не зареєстровано туристичних фірм, є тільки один готель «Чорне море». При наявності понад 2 тис. фермерських господарств, немає зацікавлених підприємців, які б спробували організувати туристичні події.

Разом з тим, на території Роздільнянської ТГ є цікаві природні та культурні пам'ятки, які могли би бути цікавими для потенційних туристів. В

межах району протікає річка Кучурган, бере початок річка Малий Куяльник. Кардамичівський парк є пам'яткою садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення (див. табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Перелік територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення, розташованих в Роздільнянському районі (станом на 01.01.2024 р.)

№ з/п	Назва об'єкта	Тип об'єкта	Місцезнаходження об'єкта	Площа, га	Найменування організації землекористовуча	Рішення, згідно з яким створено
1.	Павлівський	заказник	Павлівське лісництво кв. 50-58, урочище «Соша»	403,0	ДП «Одеське лісове господарство»	Указ Президента України від 09.12.1998 № 1341/98
2.	Кардамичівський	Пам'ятка садово-паркового мистецтва	Великомихайлівська СТГ, кв. 75, урочище Кардамичево	49,0	ДП «Одеське лісове господарство»	Постанова Ради Міністрів УРСР від 29.01.1960 №105
3.	Фрасино	Заказник ландшафтний	Великомихайлівська СТГ, Великомихайлівське лісництво, кв. 1-8, урочище «Фрасино»	421,0	ДП «Одеське лісове господарство»	Рішення виконкому Одеської обл. ради народних депутатів від 02.10.1984 №493
4.	Шептереди	Заказник ландшафтний	Захарівська сільська рада, Павлівське лісництво кв. 23-42, урочище «Шептереди»	1016,0	ДП «Одеське лісове господарство»	Рішення виконкому Одеської обл. ради народних депутатів від 01.10.1993 №496-XXI
5.	Костянська балка	Заказник ботанічний	Роздільнянська міська територіальна громада	28,0	Роздільнянська міська рада	Рішення Одеської обл. ради від 14.11.2008 №666-V
6.	Гребеники	Пам'ятка природи геологічна	Великомихайлівська селищна територіальна громада	0,3	Великомихайлівська селищна рада	Рішення Одеської обл. ради народних депутатів від 02.10.1984 №493

Джерело: [91]

Як свідчать дані, наведені в табл. 2.9, значна площа зелених зон, які мають культурну, природну значущість, може бути включена до маршрутів, які зацікавляють велику кількість туристів. Доцільно розробити такі маршрути, вони можуть бути пішохідними, або велосипедними, або придатними для проведення змагань із спортивного орієнтування, та залучати прихильників активного способу життя. Ці зони також можуть стати місцем рекреації, особливо для тих гостей, які зацікавлені у проживанні в місцях, де відсутня урбанізація, щоб відчувати гармонію з природою та мінімізувати свій негативний вплив на довкілля. Також ці місця будуть цікавими для екологізації та залучення волонтерів, які опікуються екологічними проблемами. Крім того, значна територія узбережжя річки Кучурган і Кучурганського водосховища не обладнана для організації риболовлі та відпочинку туристів, для яких можливо організувати поїздки на вихідні дні. Це так само може стати зоною тяжіння та залучення гостей.

Серед напрямків розвитку Роздільнянської ТГ, розроблених до 2026 р., важливими є такі:

- сприяння розвитку підприємництва;
- мотивація сільських мешканців до створення фермерських господарств;
- створення привабливості інвестиційного клімату, сприяння інвестиційної діяльності [90].

Реалізація таких заходів забезпечить соціально-економічний розвиток громади, збільшення добробуту населення, зниження соціальної напруженості, приріст робочих місць, створених суб'єктами малого підприємництва.

Широко визнаним методом, який дозволяє провести спільне дослідження зовнішнього і внутрішнього середовища регіону та встановити зв'язки між сильними і слабкими сторонами, загрозами і можливостями для розвитку сільського туризму після закінчення воєнних дій, є метод SWOT-аналізу (див. табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Матриця SWOT-аналізу перспектив для туристичної діяльності в
Роздільнянському районі Одеської області

Сильні сторони (Strength)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність територій, які належать до природних заповідних зон, водойми, хороші кліматичні умови. 2. Прикордонне розташування регіону, транспортна інфраструктура, що сприятиме зовнішньому і внутрішньому туризму. 3. Розроблені програми підтримки та розвитку підприємництва в територіальних громадах. 4. Наявність активних учасників для реалізації культурних ініціатив. 5. Міжнародне співробітництво для підтримки прагнення України до членства в ЄС та післявоєнного відновлення. 6. Реалізуються програми розвитку альтернативних джерел енергії, енергозбереження та енергоефективності. 7. Реалізація програми досягнення цілей сталого розвитку. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Скорочення кількості підприємств, зайнятих середнім та малим бізнесом. 2. Зниження доходів населення. 3. Відсутність туристичної інфраструктури, об'єктів сфери гостинності. 4. Відсутність інформування громад про перспективи розвитку сільського туризму. 5. Відсутність програм щодо підвищення привабливості туристичної діяльності в громаді. 5. Зниження емоційного стану населення. 6. Психологічна неготовність власників сільських садіб спілкуватись із туристами, проявляти гостинність, емпатію. 7. Труднощі в залученні інвестицій.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Збільшення доходів та зайнятості сільського населення. 2. Формування професійно-кваліфікаційного складу робочої сили відповідно до потреб та ситуації на ринку праці. 3. Навчання, грантові програми, які здійснюються за участю Одеського обласного центру зайнятості 4. Підвищення лояльності гостей. 5. Високий рівень активної участі громадян в культурному житті регіону. 6. Конкуренція як стимул до розвитку. 7. Розробка програм співпраці із волонтерськими організаціями. 8. Покращення інфраструктури. 9. Збереження історико-культурних пам'яток. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Воєнний стан. 2. Політична нестабільність. 3. Економічна криза, фінансова нестабільність клієнтів. 4. Високий рівень інфляції. 5. Незадовільний стан доріг (мережа автомобільних доріг потребує капітального ремонту, частково повної заміни дорожнього покриття). 6. Неузгодженість законодавчо-нормативного регулювання сфери сільського туризму.

Джерело: складено автором

Оскільки райони Одеської області характеризуються переважно сільськогосподарським виробництвом, то агропромисловий комплекс знаходиться під негативним впливом дестабілізуючих факторів, а саме, труднощі із логістикою, звуження можливості експорту зернових, падіння

попиту на продукцію, скорочення замовлень через військові дії, несприятлива цінова кон'юнктура, висока собівартість виробництва, зростання цін на вантажні залізничні перевезення, затримка розрахунків тощо.

Отже, створення туристичного проекту у сфері сільського туризму в Роздільнянській територіальній громаді Одеської області у повоєнні часи є перспективним. Проект сприятиме поліпшенню інфраструктури регіону, розв'язанню соціально-економічних проблем, зменшенню безробіття. З метою досягнення позитивного ефекту необхідно найбільше використовувати внутрішні можливості, насамперед, подолати інерційність місцевих мешканців. Для цього потрібно знайти спосіб оптимального поєднання технологічної і економічної ефективності для того, щоб витримати конкуренцію, залучити споживачів та сформувати свою цільову аудиторію, стати популярним закладом міста. Джерелом фінансування можуть стати гранти за програмою «ЄРобота» від Державної служби зайнятості, Міжнародних організацій транскордонного співробітництва, Громадських організацій, які сприяють розвитку сільського туризму.

Висновки до розділу 2

1. Проаналізовано особливості регіонального розвитку сільського туризму в Україні. Встановлено, що 81,4% сільських садиб, що надають послуги сільського туризму, активно діють у Івано-Франківській області, У Львівській, Чернівецькій, Тернопільській, Хмельницькій областях знаходяться від 9,0% до 1,0%. Найменш розвинутий сільський туризм в регіонах східної та центральної Україні (мнєш, ніж 1,0%).

2. Встановлено, що у 2022 р. в 16 регіонах України було зареєстровано 580 сільських садиб, які прийняли 87880 туристів. Порівняно з 2010 р. кількість туристів збільшилось на 57,5%, на 62,8% збільшилась кількість зареєстрованих садиб, при цьому житлові площі для прийому гостей збільшились на 110,5%, що дозволило на 25,0% збільшити місткість садиб.

Чинну сертифікацію відповідно вимог Кодексу стандартів сільського розміщення «Українська гостинна садиба» мають 24 садиби.

3. Зазначено, що перспективним шляхом регіонального розвитку сільського туризму є створення агротуристичних, етнографічно-екологічних кластерів, які сприяють комплексному розвитку сільських територіальних громад, поліпшують рівень життя населення, формують почуття національної гордості, соціальну і екологічну відповідальність, турботу про культурну спадщину. Визначено, що нерівномірність підприємницької активності у сфері сільського туризму за регіонами країни викликана не тільки наявністю різних природних ресурсів, але й активністю сільських громад і місцевих мешканців, наявністю ентузіастів, які впроваджують інноваційні механізми ведення бізнесу, зацікавленістю туристів до пізнання рідного краю, можливістю долучитись до проектів міжнародної грантової підтримки тощо.

4. Досліджено європейський досвід нормативного регулювання та організації сільського туризму. Встановлено, що питаннями організації, контролю та розвитку сільського туризму опікуються такі організації: Всесвітня туристська організація (ЮНВТО), яка у 2019 р. прийняла «Рамочну конвенцію ЮНВТО по етиці туризму», а у 2020 р. розробила «Рекомендації щодо туризму та розвитку сільських територій»; Європейська федерація фермерського і сільського туризму (EuroGites), яка прийняла «Карту якості EuroGites»; Волонтерська організація «Глобальна мережа агротуризму», регіональні асоціації тощо. Зазначено, що в європейській спільноті все більше актуалізуються питання розширення можливостей для організації сільського туризму як каталізатора місцевої економіки, екологізації бізнесу і суспільства, залучення фінансів для відтворення і збереження природного середовища, досягнення цілей сталого розвитку, формування соціально відповідального громадського суспільства у сфері інклюзивного туризму.

5. Проведено аналіз передумов розвитку сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області. На основі результатів PEST-аналізу встановлено, що найбільшу загрозу для розвитку сільського туризму у повоєнні

часи складає політична невизначеність і нестабільність, непрозорість ведення бізнесу через відсутність належного контролю та правового регулювання, а також економічні фактори, пов'язані із зменшенням бюджетних доходів на державному та регіональному рівні, ускладненим пошуком інвестиційних джерел для відновлення економіки та ліквідації наслідків воєнних дій. Позитивним фактором є підтримка європейських інституцій через фінансові інструменти, кредити, гранти та проєкти, спрямовані на відновлення та модернізацію економіки України, впровадження реформ для інтеграції в європейський економічний простір. Соціальні, культурні та технологічні фактори мають переважно позитивний ефект, який пов'язаний із досягненням задач сталого розвитку.

6. На основі аналізу показників соціально-економічного стану Роздільнянського району Одеської області у 2024 р. та наявності об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення методом SWOT-аналізу встановили перспективність розвитку сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області в повоєнні часи. Для реалізації проєкту потрібно знайти спосіб оптимального поєднання технологічної і економічної ефективності для того, щоб витримати конкуренцію, залучити споживачів та сформувати свою цільову аудиторію, стати популярним закладом міста. Джерелом фінансування можуть стати гранти за програмою «єРобота» від Державної служби зайнятості, Міжнародних організацій транскордонного співробітництва, Громадських організацій, які сприяють розвитку сільського туризму.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В РОЗДІЛЬНЯНСЬКОМУ РАЙОНІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

3.1. Формування пропозицій щодо створення проєкту сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області

Головним чинником обґрунтованого вибору способу і місця відпочинку для потенційного туриста є якість туристичних послуг. Для власника сільської садиби необхідно визначити потреби і очікування цільового споживача та вчасно і доступно інформувати його про свій туристичний продукт. При цьому спрямованість власника на досягнення задач сталого розвитку для необізнаного туриста не буде значущою, що затрудняє можливість досягнення балансу і гармонії у взаємодії за критеріями екологічності, функціональності і комфорту, автентичності тощо.

Формування і створення ідеї є ключовою задачею при розробці туристичного продукту. Від цього залежить його позиціонування на ринку туристичних послуг, врахування регіональних особливостей та переваг, пошук виконавців проєкту та партнерів, облаштування території, де планується приймати гостей, визначення переліку послуг, які можуть бути запропоновані туристам. Важливу увагу слід приділити розробці заходів безпеки при організації проживання і харчування туристів, а також при організації туристичних маршрутів. Це стосується впровадженні стандартів безпечності та можливості для туристів вчасно отримати медичну допомогу.

На рис. 3.1 наведено порядок розробки проєкту по організації сільського туризму, який ми пропонуємо впроваджувати в Роздільнянському районі Одеської області.

Рис. 3.1. Етапи розробки проекту по організації сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області

Джерело: розроблено автором

Розвиток туристичного бренду є важливим засобом позиціонування послуг, які надаються як на внутрішньому ринку туристичних послуг, так і може орієнтуватись на зовнішніх туристів. Специфікою сільського туризму є те, що в ньому є такі базові складові:

- місце розташування – сільська місцевість;
- потенційний турист – міський житель;
- особливість – екологічний і відносно дешевий відпочинок.

Для Роздільнянського району, який має великий кордон із Молдовою, при формуванні бренду доцільно враховувати відносну доступність для зарубіжних мандрівників.

На першому етапі розробки проекту необхідно провести детальний опис об'єктів історичної і культурної спадщини, які є на території громади, визначити локації, зробити фото і відео об'єктів, знайти архівні підтвердження значущості цих об'єктів.

Ми пропонуємо як один із можливих тематичних напрямів сільського туризму, що потенційно може бути реалізований, – «Пам'ятки Кучурганського колоністського округу». Така спеціалізація проєкту пов'язана із історією регіону. На територію сучасної Одеської області на початку ХІХ столітті почали переселятись німецькі сім'ї, були сформовані Лібентальський та Кучурганський колоністські округи. Кучурганський колоністський округ об'єднав шість німецьких колоній з переважно католицьким населенням. Його першими мешканцями стали переселенці з різних німецьких земель, зокрема з Бадену, Ельзасу, Вюртемберга, Пфальцу, а також із Пруссії та Австрії. Адміністративним центром округу стала колонія Зельц (Selz), нині відома як с. Лиманське.

До складу округу увійшли колонії, назви яких відповідали назві рідних місць переселенців:

- Страсбург (Strassburg), заснована у 1808 р. нині с. Кучурган;
- Баден (Baden), заснована у 1808 р. нині у складі с. Кучурган;
- Зельц (Selz), заснована у 1808 р. – с. Лиманське;
- Кандель (Kandel), заснована у 1808 р. – у складі с. Лиманське;
- Маннгейм (Mannheim), заснована у 1809 р. – с. Кам'янка;
- Ельзас (Elsass), заснована у 1809 р. – с. Щербанка.

Усі колонії будувалися за єдиним зразком, що нагадував традиційні німецькі села: у центрі розташовувалася лютеранська кірха або католицький костел, будівля волосного правління та школа.

Зараз у с. Лиманське знаходяться руїни костьола Святої Трійці, побудованого у 1892 р., та руїни Успенського костелу (1901 р.) на березі Кучурганського лиману.

Музей німців-колоністів у смт. Лиман був відкритий 27 травня 2004 р. ініціаторами відкриття стали нащадки німців-колоністів. В музеї представлені більш ніж 400 експонатів, які відображають історію німецьких колоній. Одним із експонатів є рояль 1914 року, створений австро-угорською фірмою Gebruder

Stingl (Відень). Музей відвідує велика кількість туристів, в тому числі одним із почесних гостей був містер Вайс, правнук першого бургомістру колонії Зельць.

Для проживання туристів можна запропонувати с. Кардамичево. Маленьке село Кардамичево більше схоже на хутір. Засновано у дев'ятнадцятому столітті, як німецька колонія Шенфельд. Тут і досі збереглися споруди саме того часу – комора та будівля, схожа на костел. Село має лише одну коротеньку вулицю зі старими будинками продовгуватої форми, які нагадують житлові споруди німецьких колоністів. Населення, за переписом 2001 р. – 126 осіб [4].

На південно-західній околиці села розташований парк «Кардамичівський» – пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Ця незвичайна природна перлина Одещини розкинулася на високих кам'яних схилах річки Кучурган, укритих густим лісом з джерелом чистої води. Посеред села знаходиться курган, на якому, як і на багатьох інших розташовується кладовище зі старими похованнями.

Природний парк площею в 49 га був заснований поміщиком Кардамичем в 1850 році як розсадник екзотичних дерев і рослин. Дендрофлора парку налічує більш ніж 50 видів (дуб, ясен, гіркокаштан звичайні, горіх волоський, тополі біла, канадська, клен гостролистий, акації біла, жовта, софора японська, осика, бузина чорні, жимолость татарська, дерен). Серед дерев визначається дуб віком більш, ніж 200 років. У парку є місця відпочинку, добре обладнані альтанки, інформаційні стенди, впорядковане джерело природно-мінеральної води. До села з траси веде шлях вимощений бруківкою, обабіч дороги збереглися вікові липи та верби. Лісництво має свій особливий скарб – тут росте величезний старий дуб. Йому, мабуть, більш, ніж двісті років. Всередині парку на відстані півкілометра від старого дуба облаштовано джерело. Воно наповнює басейн, споруджений у вигляді водяної лілеї. Поруч шестикутна кам'яна альтанка.

На нашу думку, перспективним може стати концепція «тематичного села», в якому більшість подвір'їв села об'єднані єдиною задачею,

використовуючи можливості громади та стимулюючи потенціал соціальної активності мешканців території.

Для організації просвітницької роботи та популяризації проєкту «Пам'ятки Кучурганського колоністського округу. Нащадки чорноморських німців» доцільно долучити представників Німецької Євангелістської Лютеранської церкви України та громади Святого Павла у м. Одеса.

Цільову аудиторію визначають для того, щоб запланувати можливість організації розміщення, харчування туристів, запропонувати способи організації дозвілля. Для проєкту доцільно розглядати такі цільові категорії туристів:

- сім'ї з дітьми;
- шкільні і студентські групи;
- нащадки німецьких колоністів;
- представники релігійної громади;
- етнографічні туристи;
- люди похилого віку;
- пішохідні і велосипедні мандрівники.

Послуги, які можна запропонувати туристам:

- розміщення в кімнатах на 2-х, 3-х, 4-х осіб;
- територія для розміщення наметів;
- паркінг;
- харчування місцевими продуктами;
- прогулянки та відпочинок у парку «Кардамичівський», вивчення та спостереження за флорою і фауною, фотографування;
- приймання мінеральної води;
- піші та велосипедні прогулянки;
- подорож до с. Кучурган і с. Лиманське для відвідувань історичних пам'яток і Музею німців-колоністів;
- риболовля у Кучурганському водосховищі.

Для формування ціни на послуги сільського туризму необхідно проаналізувати такі фактори:

а) собівартість ведення господарства сільської садиби, затрати на надання послуг (вартість прання білизни, комунальних послуг та інших платежів, розхідних матеріалів, амортизація, заробітна платня тощо);

б) конкурентні пропозиції розміщення і харчування;

в) платоспроможність потенційних туристів.

Метою маркетингової діяльності власника садиби має бути відповідь на питання «Що спонукає туриста відвідати саме вашу садибу? Що відрізняє ваш проєкт від десятків (сотень) інших?». Тому завдання індивідуалізації пропозиції туристичного продукту є одним із найбільш значущих.

Маркетингова стратегія просування проєкту сільського туризму передбачає:

- створення баз даних про потенційних туристів та встановлення з ним комунікації;
- надання інформації про особливість та перевагу туристичного продукту;
- формування лояльності гостей та заохочення до постійних відвідувань;
- зменшення впливу сезонності за допомогою мотивації туристів до всесезонного перебування;
- створення інтернет-сайту садиби, сторінки в соціальних мережах;
- пропозиції на спеціалізованих сайтах, наприклад, Спілка сільського зеленого туризму України, Німецької Євангелістської Лютеранської церкви України;
- встановлення партнерські взаємовідносини з туристичними компаніями м. Одеси та України;
- пропозиції фотосесій для популярних блогерів тощо.

Отже, визначення цілей, вивчення споживчого попиту та конкурентних пропозицій, формулювання задач і розробка маркетингових заходів просування, оцінка логістичних можливостей для здійснення та економічної ефективності, випробування затребуваності та дієвості та туристичної

пропозиції через організацію рекламних турів на пільгових умовах, впровадження продукту на туристичний ринок та накопичення досвіду його реалізації для виявлення проблем та внесення коректив є складним та багатоетапним процесом.

3.2. Розробка рекомендацій щодо сталого розвитку сільського туризму для повоєнного відновлення України

В умовах викликів, спричинених війною, значно скоротилась економічна активність населення, відбулась структурна зміна якісного і кількісного стану населення, певна кількість земельних ресурсів була задіяна для будівництва воєнних об'єктів або потерпали від руйнування, була завдана шкода дорожній і транспортній інфраструктурі. Багато людей перебувають в стані емоційного вигорання і депресії, економлять кошти для забезпечення мінімальних потреб. В сфері сільського туризму всі ці впливи стали значущими.

Тому відбудова економіки, інфраструктури, соціальної сфери після закінчення воєнних дій в Україні, забезпечення населення роботою, реанімація туристичних програм має стати запорукою повернення країни до сталого розвитку. Сільський туризм стане засобом емоційного і фізичного відновлення, перезавантаження у зв'язку із зміною оточення та способу життя, рекреації для чутливих верств населення, сімей з обмеженими фінансовими можливостями, адаптації військовослужбовців, а також для сільського населення – способом отримання додаткових прибутків, наповнення бюджету територіальної громади.

При відновленні або при створенні нової туристичної інфраструктури, особливо в сільських громадах, необхідно дотримуватись принципів сталого розвитку. Сільські садиби мають бути не тільки комфортними для проживання та проведення дозвілля, але й енергоефективними, екологічними, інклюзивними, доступними. Для цього потрібно впроваджувати механізми

стимулювання раціонального використання ресурсів, відповідального споживання, екологічної освіти тощо. Місцеві мешканці сільських громад самостійно з такими завданнями не впораються. Тому важливим в діяльності садиб, які надають послуги сільського туризму, є співробітництво з громадськими організаціями і професійними об'єднаннями, участь у яких забезпечує навчання, обмін досвідом, інформування спільноти, надання допомоги в обґрунтуванні і реалізації туристичних проєктів, отриманні грантів і фінансової допомоги, визначення конкурентного потенціалу, проведення сертифікації тощо. Зокрема, потрібно пояснювати споживачам про переваги сертифікованих сільських садиб.

Сталість проєкту сільського туризму передбачає наявність факторів екологічності, автентичності, зручності, комфорту, що впливає на задоволення туристів якістю послуг, що надаються. Для власника садиби процес досягнення сталості є складним та комплексним, який потребує не тільки обізнаності, але й певного вміння.

На рис. 3.2 наведено етапи реалізації завдань сталості в сільському туризмі.

Визначення мети діяльності господарства на першому етапі пов'язано із обґрунтуванням сутності та місії туристичного бренду, що проявляється як залучення туристів, для яких саме ця пропозиція буде унікальною. На цьому етапі важливо знайти партнерів і лояльних споживачів туристичних послуг, які зможуть стати однодумцями, для підтримки стабільності діяльності, проведення навчання співробітників, розробці креативних заходів, підтримання соціальних контактів тощо. На другому етапі аналізуються технологічні можливості досягнення цілей сталого розвитку – організація транспортних послуг, обладнання приміщень, забезпечення водопостачання і водовідведення, енергоживлення, вивіз і утилізація відходів і побутового сміття. На третьому етапі відповідно до запитів цільової аудиторії доцільно сформулювати довгостроковий план операційної діяльності, який базується на пріоритетних цілях розвитку.

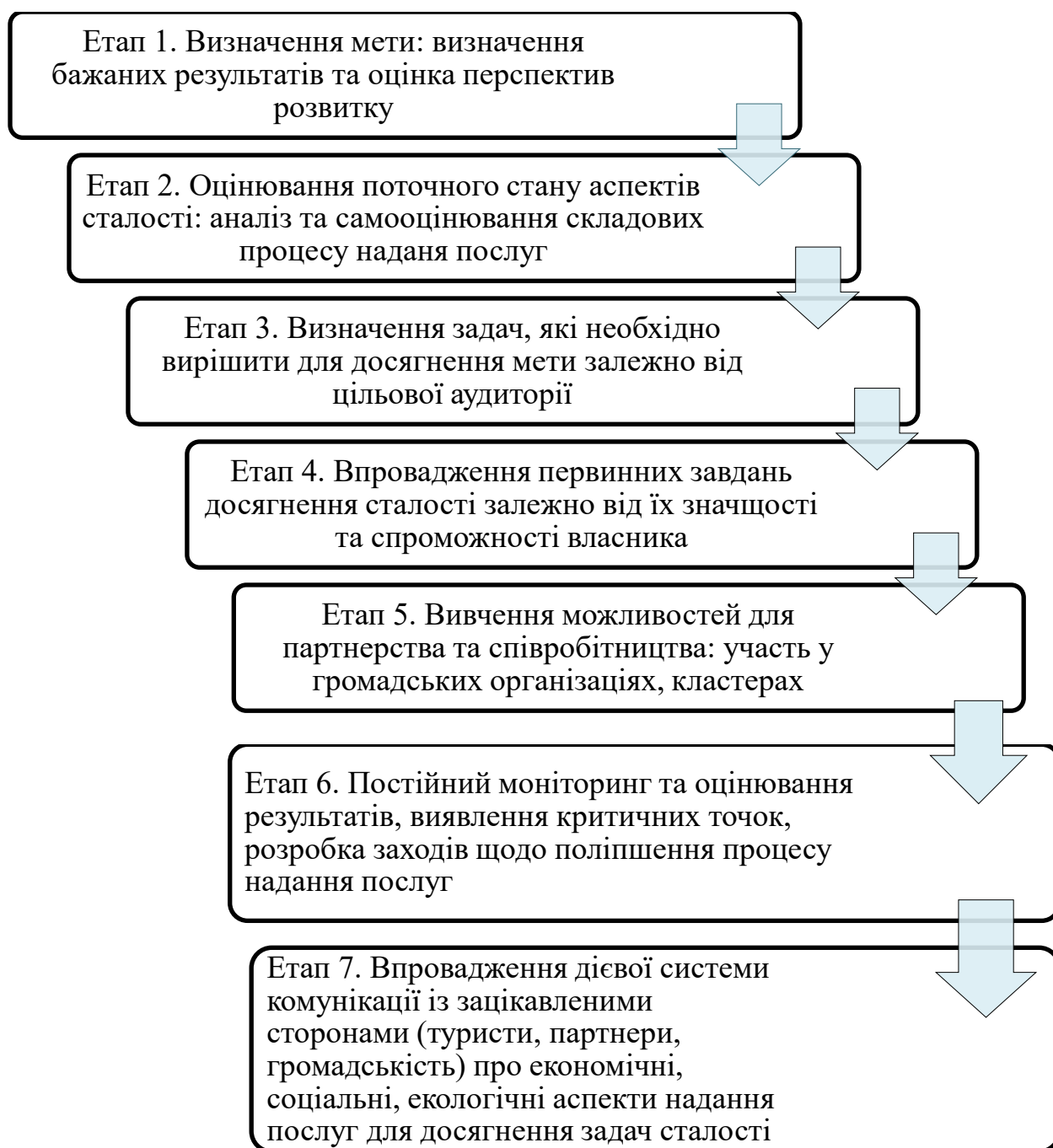

Рис. 3.2. Етапи реалізації завдань сталості в сільському туризмі

Джерело: складено автором

Четвертий етап – визначається першочерговість впровадження тих рішень, які потребують найменших витрат та швидко зможуть принести результати. Наприклад, створення доступного середовища на засадах інклюзії, забезпечення енергоефективності тощо. Встановлення напрямів для співробітництва для досвідчених організаторів сільського туризму може стати кроком на шляху розширення бізнесу. Проте ми вважаємо, що піклуватись про

визначення кола зацікавлених партнерів слід на етапі формування бренду для початківців.

Для надання якісних туристичних послуг, з метою захисту інтересів туристів, для забезпечення їхньої безпеки, а також для забезпечення охорони майна власників садиб, охорони природного середовища проводять сертифікацію послуг сільського туризму. Сертифікація сільських садиб відповідно до Програми добровільної категоризації у сфері сільського туризму «Українська гостинна садиба» має певні переваги як для власників, так і для туристів (див. рис. 3.3).

Рис. 3.3. Переваги від впровадження сертифікації сільських садиб відповідно категоризації «Українська гостинна садиба»

Джерело: складено автором

Постійний аналіз усіх аспектів сталості, які упроваджуються в господарстві, сприяє визначенню критичних точок, в яких може виникнути небезпечний фактор, та дозволяє розробити напрямки поліпшення діяльності з

надання послуг сільського туризму та самовдосконалення власників проєкту. Оскільки сталість забезпечується співробітництвом усіх зацікавлених учасників туристичного проєкту – засновників проєкту, туристів, працівників садиби, мешканців місцевої громади, керівництва регіону, громадських організацій, волонтерів, то створення і підтримання дієвої комунікації з ними є важливим фактором досягнення ефективності проєкту сільського туризму.

Отже, створення нового туристичного проєкту на територіях Роздільнянського району Одеської області стане поштовхом для його інноваційного розвитку, відновлення активності місцевого населення, одним із засобів підвищення благополуччя та зростання якості життя у повоєнний період.

Висновки до Розділу 3

1. Сформовано пропозиції щодо створення проєкту сільського туризму – «Пам'ятки Кучурганського колоністського округу», якій може бути реалізований в повоєнні часи в Роздільнянському районі Одеської області. Зазначено, що перспективною може стати концепція «тематичного села», в якому більшість подвір'їв села Кардамичево об'єднані єдиною задачею, використовуючи можливості громади та стимулюючи потенціал соціальної активності мешканців території. До місць відвідування туристами запропоновано віднести с. Кучурган і с. Лиманське, в яких розташовані руїни костьолів Успенського та Святої Трійці, Музей німців-колоністів. З метою рекреації та проведення екологічних тренінгів запропоновано облаштувати парк «Кардамичівський», в якому є джерело мінеральної води, зони відпочинку, пішохідні маршрути, а також риболовлю у Кучурганському водосховищі. До співробітництва пропонуємо залучити представників Німецької Євангелістської Лютеранської церкви України та громади Святого Павла у м. Одеса.

2. Розроблено рекомендацій щодо сталого розвитку сільського туризму для повоєнного відновлення України. Визначено етапи реалізації завдань сталості в сільському туризмі для досягнення успішності туристичного

проєкту. Зазначено, що створення нового туристичного проєкту на територіях Роздільнянського району Одеської області стане поштовхом для його інноваційного розвитку, відновлення активності місцевого населення, одним із засобів підвищення благополуччя та зростання якості життя у повоєнний період.

ВИСНОВКИ

1. На основі ретельного пошуку в літературних джерелах проведено дослідження значення сільського туризму для забезпечення сталого розвитку сільських територій. Визначено, що сільський туризм може стати одним із чинників досягнення задач сталого розвитку в повоєнній розбудові економіки України, відновлення економічного, соціального, екологічного потенціалу держави, інфраструктурній модернізації сільських територій, зменшення безробіття та подолання бідності мешканців територіальних сільських громад, підвищення екологічної свідомості громадян тощо.

2. Проведено систематизацію видів туризму, для здійснення яких можуть бути залучені сільські території та громади. Визначено сутність дефініцій «сільський туризм», «зелений туризм», «екотуризм», «агротуризм». Зазначено різні підходи до обґрунтування сутності сільського туризму залежно від місця і мети відпочинку, способу проведення відпочинку, виду основних і додаткових послуг, що надаються туристам. Обґрунтовано, що результатом реалізації програм сільського туризму стане розвиток соціальної сфери на селі, зростання доходів місцевого населення і громад, збереження та відтворення культурної спадщини, посилення національної само ідентифікації, реалізація концепції «зеленої» економіки, що є інструментом вирішення задач сталого розвитку. Підкреслено важливість створення доступного і безбар'єрного середовища при організації інклюзивного туризму.

3. Проаналізовано законодавче та нормативне регулювання сфери сільського туризму. Встановлено, що закони України «Про туризм» і «Про особисте селянське господарство» не відображають повною мірою потреби спільноти щодо законодавчого регулювання діяльності. Не врегульовані питання щодо особливостей оподаткування доходів ОСГ від надання послуг в сфері сільського туризму. Зазначено, що вагомий внесок в розробку нормативних актів, які регламентують діяльність в сфері сільського туризму, вносять ГО «Спілка сільського зеленого туризму в Україні», яка розробила й

прийняла Кодекс стандартів проживання у сільській місцевості «Українська гостинна садиба», та Громадська спілка «Національна туристична організація України». Виявлена недосконалість законодавства та механізмів регуляції підприємницької діяльності в сфері сільського туризму може стати перешкодою для відновлення та розвитку цього напрямку туризму.

4. Проаналізовано особливості регіонального розвитку сільського туризму в Україні. Встановлено, що 81,4% сільських садиб, що надають послуги сільського туризму, активно діють у Івано-Франківській області. Встановлено, що у 2022 р. в 16 регіонах України було зареєстровано 580 сільських садиб, які прийняли 87880 туристів. Чинну сертифікацію відповідно вимог Кодексу стандартів сільського розміщення «Українська гостинна садиба» мають 24 садиби. Визначено, що нерівномірність підприємницької активності у сфері сільського туризму за регіонами країни викликана не тільки наявністю різних природних ресурсів, але й активністю сільських громад і місцевих мешканців, наявністю ентузіастів, які впроваджують інноваційні механізми ведення бізнесу, зацікавленістю туристів до пізнання рідного краю, можливістю долучитись до проектів міжнародної грантової підтримки тощо.

5. Досліджено європейський досвід нормативного регулювання та організації сільського туризму. Встановлено, що питаннями організації, контролю та розвитку сільського туризму опікуються такі організації: Всесвітня туристська організація (ЮНВТО), яка у 2019 р. прийняла «Рамочну конвенцію ЮНВТО по етиці туризму», а у 2020 р. розробила «Рекомендації щодо туризму та розвитку сільських територій»; Європейська федерація фермерського і сільського туризму (EuroGites), яка прийняла «Карту якості EuroGites»; Волонтерська організація «Глобальна мережа агротуризму», регіональні асоціації тощо. Зазначено, що в європейській спільноті все більше актуалізуються питання розширення можливостей для організації сільського туризму як каталізатора місцевої економіки, екологізації бізнесу і суспільства, залучення фінансів для відтворення і збереження природного середовища,

досягнення цілей сталого розвитку, формування соціально відповідального громадського суспільства у сфері інклюзивного туризму.

6. Проведено аналіз передумов розвитку сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області. На основі результатів PEST-аналізу встановлено, що найбільшу загрозу для розвитку сільського туризму у повоєнні часи складає політична невизначеність і нестабільність, непрозорість ведення бізнесу через відсутність належного контролю та правового регулювання, а також економічні фактори, пов'язані із зменшенням бюджетних доходів на державному та регіональному рівні, ускладненим пошуком інвестиційних джерел фінансування для відновлення економіки та ліквідації наслідків воєнних дій. На основі аналізу показників соціально-економічного стану Роздільнянського району Одеської області у 2024 р. та наявності об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного та місцевого значення методом SWOT-аналізу встановили перспективність розвитку сільського туризму в Роздільнянському районі Одеської області в повоєнні часи. Для реалізації проєкту потрібно знайти спосіб оптимального поєднання технологічної і економічної ефективності для того, щоб витримати конкуренцію, залучити споживачів та сформувати свою цільову аудиторію, стати популярним закладом міста. Джерелом фінансування можуть стати гранти за програмою «єРобота» від Державної служби зайнятості, Міжнародних організацій транскордонного співробітництва, Громадських організацій, які сприяють розвитку сільського туризму.

7. Сформовано пропозиції щодо створення проєкту сільського туризму – «Пам'ятки Кучурганського колоністського округу», якій може бути реалізований в повоєнні часи в Роздільнянському районі Одеської області. Зазначено, що перспективною може стати концепція «тематичного села», в якому більшість подвір'їв села Кардамичево об'єднані єдиною задачею надання туристичних послуг, використовуючи можливості громади та стимулюючи потенціал соціальної активності мешканців території. До місць відвідування туристами запропоновано віднести с. Кучурган і с. Лиманське, в яких

розташовані руїни костьолів Успенського та Святої Трійці, Музей німців-колоністів. З метою рекреації та проведення екологічних тренінгів запропоновано облаштувати парк «Кардамичівський», в якому є джерело мінеральної води, зони відпочинку, пішохідні маршрути, а також риболовлю у Кучурганському водосховищі. До співробітництва пропонуємо залучити представників Німецької Євангелістської Лютеранської церкви України та громади Святого Павла у м. Одеса.

8. Розроблено рекомендацій щодо сталого розвитку сільського туризму для повоєнного відновлення України. Визначено етапи реалізації завдань сталості в сільському туризмі для досягнення успішності туристичного проєкту. Зазначено, що створення нового туристичного проєкту на території Роздільнянського району Одеської області стане поштовхом для його інноваційного розвитку, відновлення активності місцевого населення, одним із засобів підвищення благополуччя та зростання якості життя у повоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДАРТ: Україна представила свій досвід трансформації туризму у Брюсселі. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/ukrayina-predstavila-sviy-dosvid-transformaciyi-turizmu-u-bryusseli>.
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України № 2697-VIII від 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>.
3. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках: Розпорядження Кабінету міністрів України від 15.11.2024 р. № 1163-р. Редакція від 20.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2024-p#top>.
4. Роїк, О. (2023). Напрямки сталого розвитку туризму України в умовах післявоєнного відновлення. *Економічний простір*, (184), 58-61. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/184-9>.
5. Кунділовська Т. А. Сучасні підходи до реалізації цілей сталого розвитку в туризмі. *Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях* : матеріали XXIII Міжнародної наук.-практ. конф. Одеського національного економічного університету (ОНЕУ, 24-25 квітня 2025 р.). Одеса : ОНЕУ, 2025. С. 291-292.
6. Рекомендації щодо сталого розвитку сільського господарства у процесі вступу України до ЄС. URL: <https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/rekomendacii-analiz-stanu-sg-ua-ta-implement-es2024.pdf>.
7. Околович, І. (2022). Напрями забезпечення сталості сільського туризму в Україні. *Journal of Innovatios and Sustainability*, 6 (4), 01. <https://doi.org/10.51599/is.2022.06.04.01>.
8. Тіміш Р. Перспективи забезпечення сталого розвитку сільських територій України через органічне виробництво. *Науковий вісник Чернівецького*

університету : *Географія*. Випуск 849, 2024. С. 19-32. DOI: <https://doi.org/10.31861/geo.2024.849.19-32>.

9. Степаненко Т. О., Ярова В. В., Дьяконов С. О. Сталий розвиток сільських територій України: проблеми та перспективи. *Причорноморські економічні студії*. Випуск 76. 2022. С. 162-168. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.76-23>.

10. Ящишина І. В. Стратегічні засади реалізації цілей сталого розвитку підприємствами в Україні. *Ефективна економіка*. № 12. 2021. DOI: [10.32702/2307-2105-2021.12.10](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.12.10).

11. Вимоги Кодексу стандартів проживання у сільській місцевості «Українська гостинна садиба». URL: <https://greentour.com.ua/polozhennya-pro-vmoristannya-logotipu-ta-sertifikativ-kategorizaciyi-sadib/>.

12. Матвієнко, А. (2024). Сучасні стратегії відновлення та розвитку туристично-рекреаційних комплексів в Україні в умовах післявоєнної реконструкції. *Економіка та суспільство*, (68). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-144>.

13. Краснокутська, Ю., Сегеда, І., & Безпалова, А. (2023). Післявоєнне відновлення туристичної індустрії України в контексті сталого розвитку. *Економіка та суспільство*, (56). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-88>.

14. Якубовський, С., & Кириченко, О. (2024). Стан і перспективи розвитку індустрії туризму в Україні в умовах глобальних викликів. *Економіка та суспільство*, (67). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-55>.

15. Замула, І. В., Травін, В. В., & Кирилюк, Д. Р. (2023). Післявоєнний розвиток екотуризму в Україні: вітчизняний і міжнародний досвід. *Економіка, управління та адміністрування*, (2 (104), 10–17. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-10-17](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-10-17).

16. Петровська О. М., Нечаєва А. Ю. «Зелені» робочі місця: перспективи та вплив на сталий розвиток економіки. *Проблеми сучасних*

трансформації. *Серія економіка та управління*. № 14. 2024. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-14-07-01>.

17. Стан сільського господарства України у воєнний час. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/rozvitkuagrosektora2030v1-1.pdf>.

18. Зелений туризм в Україні: потенціал і алгоритм реалізації. URL: <https://business.olx.ua/statti/zelenyy-turyzm-v-ukrayini-potentsial-i-alhorytm-realizatsiyi/>.

19. Махиня С. О. Сільський туризм як перспективний напрямок розвитку сільських територій. *Агросвіт*. № 14, 2024. С. 83-90.

20. Калмикова І. С. Сільський туризм в стратегічному плануванні сталого розвитку сільських територій. *Економіка харчової промисловості*. 2021. Т.13, вип. 2. С. 112-122 URL: <https://doi:10.15673/ie.v13i2.2047>.

21. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: вектори реального поступу : національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е. М. Лібанової, акад. НААН України М. А. Хвесика. К. : ДУІЕПСР НАН України, 2017. 864 с.

22. Соловій, І., Адамовський, О., & Дубовіч, І. (2023). Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*, (50). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79>.

23. Хомюк Н.Л., Скрипчук П.М. Механізм та концептуальні напрями соціо-еколого-економічного розвитку сільських об'єднаних територіальних громад. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2018. № 10 (38). С. 38–44.

24. Ушакова К. В., Сахарницький В. В. Механізм стимулювання розвитку сільських територій і можливості його імплементації в Україні. *Збалансоване природокористування*. № 3. 2022. С. 59-69.

25. Якимчук А., Попадинець Н., Валюх А., Скрипко Т., Левков К. Сільський «зелений» туризм як каталізатор розвитку місцевої економіки в

процесі децентралізації влади. *Agricultural and Resource Economics*. 2021. Vol. 7. No. 1. Pp. 232–259. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.01.12>.

26. Маховка В. Сільський (зелений) туризм як напрям розвитку сільських територій у Полтавській області. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/5749/1/92..pdf>.

27. ДСТУ 91052021 «Туристичні послуги. Сільський туризм. Загальні вимоги. Класифікація засобів розміщення». Чинний з 01-02-22 згідно наказу ДП «УкрНДНЦ» №248 від 15-07-21. URL: https://nto.ua/standardization_ua.html.

28. Волошинський О., Мацелюх А. Сільський туризм – можливості для працевлаштування і реабілітації людей з інвалідністю : практичний посібник. Товариство Зелений Хрест. 24 квітня 2019 р. Львів, Україна. 367 с.

29. Проєкт «Перспективи сталого розвитку сільських територій». URL: <https://greentour.com.ua/proekt-silskyj-zelenyj-turyzm>.

30. Тищук І., Ільїна О. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*, 3(3), 2024. С. 114-123.

31. Тищук І. В. Сільський зелений туризм: ключові аспекти та перспективи розвитку. С. 784-808. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-559-4-39>

32. Замула, І. В., & Кирилюк, Д. Р. (2023). Розвиток екологічного туризму в Україні. *Економіка, управління та адміністрування*, (2 (104), 3–9. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-3-9](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-3-9).

33. Бойко В. О. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 58–65. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.22.58.

34. Микитас А. С., Аверчева Н. О. Відновлення сфери агротуризму у післявоєнній відбудові сільських територій. *Сучасний стан та потенціал розвитку індустрії гостинності в Україні* : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Херсон, 25 квітня 2023 р.) / за ред. доц. Нікітенко К. С. Херсон (Кропивницький): ХДАЕУ, 2023. С. 18-21.

35. Долинська, О., Гуцал, Л., & Гільберг, Т. (2024). Сільський туризм в Україні: сучасні тенденції та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*, (64). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-24>.
36. Розметова О. Г., Сидорук Н. Ю. Сутність та роль сільського зеленого туризму у соціально-економічному розвитку країни. *Інфраструктура ринку*. Випуск 3. 2017. С. 68-72.
37. Жибак М. М., Христенко Г. М. Сільський зелений туризм як інноваційна форма підприємництва. *Агросвіт*. № 3 2021. С. 3-8.
38. Проект «Сільський зелений туризм – від роз'єднаних садиб до територіальних кластерів». URL: <https://greentour.com.ua/proekt-silskyj-zelenyj-turyzm-vid-roz-yednanyh-sadyb-do-terytorialnyh-klasteriv/>.
39. Диверсифікація європейського сільського туризму через збалансованість та креативність : навчально-практичний посібник / за ред. А. В. Череп, Н. С. Венгерської. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика». 2022. 272 с.
40. Кирилов Ю. Є., Грановська В. Г., Алещенко Л. О. Формування конкурентних переваг суб'єктів туристичної галузі. *Економіка АПК*. № 5. 2020. С. 45-55.
41. Про туризм: Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. Редакція від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр#Text>.
42. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#Text>.
43. Спілка сільського зеленого туризму України: офіційний сайт. URL: <https://greentour.com.ua/>.
44. Методичні рекомендації (протокол) з надання послуг сільського зеленого туризму (сільської гостинності). *Туризм сільський зелений*. № 1 (58). Серпень 2021. URL: <https://greentour.com.ua/zhurnal-turyzm-silskyj-zelenyj-vypusk-1-58/>.

45. Бойко В. О. Екологічний туризм як складова зеленої економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8773>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.73.
46. Шуліка, Б., Сержантова, Ю., & Денищенко, Л. (2023). Екотуризм: збалансований підхід до відвідування природних місць та його вплив на природні ресурси. *Економіка та суспільство*, (57). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-82>.
47. Глух М. І. Ключові засади досягнення без пекового розвитку зеленого туризму в умовах невизначеності. *Інфраструктура ринку*. Випуск 82. 2025. С. 310-314.
48. Токарева, В., & Горюнова, К. (2025). Розвиток екотуризму в Україні: роль рекреаційних комплексів у залученні туристів та збереження екосистеми. *Економіка та суспільство*, (71). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-62>.
49. Олійник, В., & Данілова, О. (2025). Організація туризму: сільський зелений туризм світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*, (72). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-30>.
50. Проект закону про сільський та сільський зелений туризм (реєстр. № 5206 від 05.03.2021 р.). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/25859>.
51. Долинська О. О. (2021). Сільський туризм Хмельницької області: сучасний стан та перспективи розвитку. *Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки*, 26 (1(38)), 105–116. URL: [https://doi.org/10.18524/2303-9914.2021.1\(38\).234683](https://doi.org/10.18524/2303-9914.2021.1(38).234683).
52. Дорожня карта конкурентоспроможного розвитку галузі подорожей та туризму в Україні: підсумкова доп. URL: <http://www.ntoukraine.org/assets/files/EBRD-Ukraine-Report-UKR.pdf>.
53. Грановська В. Г., Алещенко Л. О. Агротуризм як інструмент диверсифікації діяльності агроформувань. *Економіка АПК*. № 12. 2019. С. 28-36.

54. Мазур В. С. Сучасні тенденції розвитку галузі туризму: міжнародний та український досвід. *Інноваційна економіка*. № 2. 2023 С. 34-41.
55. Герасименко В. Г. Нездоймінов С. Г. Аграрний туризм як вид підприємництва: монографія. Одеса: Пальміра, 2011. 178 с.
56. Дарчук, В. Г. Концепція стратегічного розвитку сільського (зеленого) туризму. *Економіка Криму*. 2013. Вип. 4 (45). С. 280-289.
57. Нездоймінов С. Г. Передумови розвитку кластерного партнерства у сфері сільського зеленого туризму територіальної громади. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. № 10 (311). 2023. С. 121-130.
58. Радіонова, О., & Радіонов, В. (2023). Генезис агротуризму в Україні. *Економіка та суспільство*, (52). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-28>
59. Matviyenko, N., & Okolovych, I. (2018). Rural tourism: the essence and aspects of concepts and terminology. *Ekonomichna Ta Sotsialna Geografiya*, 80, 28–32. URL: <https://doi.org/10.17721/2413-7154/2018.80.28-32>.
60. Сільський туризм в Україні: автентичний відпочинок у селі. URL: <https://skybooking.ua/news/selskij-turizm-v-ukraine/>.
61. Пилипенко, К., Рунчева, Н., & Прокопишин, О. (2024). Агротуризм як стратегічний напрям підвищення рівня доходу фермерських господарств України. *Економічний простір*, (191), 348-353. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-58>.
62. Цимбалюк С. Я., Морозова І. В. Сільський туризм як перспективний напрям розвитку внутрішнього туризму. *Екологічні науки*. № 1(24). Т. 1. 2019. С. 41-45.
63. Кудла Н. Є. Сільський туризм: основи підприємництва та гостинності: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2015. 152 с.
64. Безугла Л. С., Куваєва Т. В., Герасименко Т. В. Проблеми та перспективи розвитку інклюзивного туризму в Україні та Європі. *Економіка та суспільство*. Випуск 43. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-3>.

65. Моца А. А., Корінець Р. Я., Горюнова К. А. Перспективи розвитку туризму для людей з інвалідністю після закінчення російсько-української війни. *Академічні візії*. Випуск 33. 2024. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13268295>.
66. Про особисте селянське господарство : Закон України № 742-IV від 15.05.2003. Редакція від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>.
67. Проблеми та перспективи аграрної галузі в 2025 році: інтерв'ю Міністра аграрної політики та продовольства. URL: https://biz.ligazakon.net/interview/232400_problemi-ta-perspektivi-agrarno-galuz-v-2025-rots-ntervyu-mnstra-agrarno-poltiki-ta-prodovolstva.
68. Деякі питання Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства : Постанова Кабінету міністрів України від 21 липня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/903-2025-%D0%BF#Text>.
69. Національна туристична організація України – NTO.UA. URL: https://nto.ua/index_ua.html.
70. Методичні рекомендації Національної туристичної організації України з організації і надання туристичних та супутніх послуг. URL: https://nto.ua/standardization_ua.html.
71. Ставська Ю. В. Інфраструктурні чинники розвитку індустрії гостинності у сфері екологічного туризму на Закарпатті. *Причорноморські наукові студії*. 2021. Вип. 61. С. 79-87.
72. Доценко А., Дульська В. Проблеми розвитку і організації сільського туризму в Київській області та шляхи їх вирішення. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2019. Вип. 2 (1). С. 80-87.
73. Сенета З. Я. Регіональні особливості розвитку сільського туризму в Україні. *Інфраструктура ринку*. Випуск 60. 2021. С. 144-150.
74. Зелений туризм в Україні: добірка сільських та етно садиб для відпочинку. URL: <https://dovkola.media/zelenyy-turyzm-v-ukraini-dobirka-sil-s-kykh-sadyb-dlia-vidpochynku/>.

75. Два українських села потрапили у світовий список найкращих для туристів: де розташовані. URL: <https://www.obozrevatel.com/ukr/puteshestviya/dva-ukrainskih-sela-potrapili-u-svitovij-spisok-najkraschih-dlya-turistiv-de-roztashovani.htm>. 2025.
76. Туризм в Україні: виклики та відновлення : зб. матеріалів Міжнародного туристичного форуму, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ, 21-22 березня 2023 року. К. : КНЕУ, 2023. 337 с. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41163/1/ZbD196rnik_tez%20%281%29.pdf.
77. Реєстр учасників Спілки сільського зеленого туризму України за видами членства. URL: <https://greentour.com.ua/reyestr-chleniv-spilky/>.
78. Регіональні напрями стратегії кластерного розвитку сфери туризму та гостинності: монографія за заг. ред.: І. В. Давиденко, О. Л. Михайлюк. К.: ФОП Гуляєва В. М. 2024. 270 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/17400>.
79. Табенська О. І. Сільський туризм як напрямок ефективного розвитку внутрішнього туризму. *Економіка та суспільство*. Випуск 40. 2022. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-42>.
80. Бугіль С. Я. Туристичні кластери як інноваційний шлях до оптимізації розвитку туристичних дестинацій України. URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/9602d7f5-3176-4a24-873e-011a0f50cc43/content>.
81. ГС «Кластер «Фрумшика-Нова». URL: <https://frumushika.com/entertainment.html>.
82. Чумацький шлях – маршрут історичної пам'яті та природної краси. URL: <https://www.chumakway.in.ua/>.
83. Global Agritourism Network (GAN). URL: <https://www.globalagritourismconference.com/>.
84. Ранчо дядечка Бо. URL: <https://greentour.com.ua/house/rancho-dyadechka-bo/>.

85. Сало Я. В., Марчук І. С., Орловська С. С. PEST-аналіз малого та середнього підприємництва в Україні. (2021). *Економіка та суспільство*. Випуск 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-57>.
86. Згуртованість та регіональний розвиток України. URL: <https://ucord.in.ua/about-project/>.
87. Програма підтримки економіки Ukraine Facility. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/>.
88. Роздільнянська територіальна громада : офіційний сайт. URL: <https://rozdilnianskaghromada.gov.ua/pages/62307-pro-gromadu>.
89. Україна посилює голос у Європі: одразу двоє представників УАРОР стали віце-президентами Асамблеї європейських регіонів. URL: <https://www.uaror.org.ua/>.
90. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Роздільнянського району на 2025-2026 роки. URL: <https://rozdiln-rda.od.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/programma-socz-ekonom-1.pdf>.
91. Звіт про стратегічну екологічну оцінку документа державного планування – регіонального плану управління відходами Одеської області до 2035 року. Одеса, 2025. URL: <https://oda.od.gov.ua/ua/plany-ta-zvity>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Особливості регіонального розподілу об'єктів сільського туризму в
Україні

№ з/п	Регіон	Адміністративні області	Перелік місць	Регіональні особливості
1	2	3	4	5
	Українські Карпати	Закарпатська	Форелеве господарство у с. Колочава Міжгірського району; ферма оленів біля м. Хуст; с. Ставне, смт Воловець, с. Яноші та ін.	Мальовничі краєвиди, чисте гірське повітря, ліси, джерела мінеральних вод. Збереження духовної спадщини, фольклору, народних ремесел (ткацтва, вишивки, гаварецької кераміки)
		Івано-Франківська	«Дідова хатчина» у с. Яворів (етнофестивалі, майстер-класи з ліжникарства, гончарства, різьби), смт Верховина, смт Ворохта та ін.	
		Львівська	Трускавець, Моршин, Великий Любінь, Сколівські Бескиди, смт Славське, смт Шкло, с. Розлуч та ін.	
		Чернівецька	Смт Берегомет, смт Путила, с. Мошанець та ін.	
	Полісся	Волинська	Смт Шацьк (Шацькі озера), с. Світязь (озеро Світязь), с. Мельники (озеро Кримне), с. Рокині (відтворено 200-річне село з предметами побуту, будівлями під відкритим небом)	Мальовничі краєвиди, краса озер та річок, історичні, архітектурні, природні парки. Робота на пасіках, курс фітотерапії
		Рівненська	С. Прислуч (Хутір Минятин), с. Великі Озери, с. Зелений Дуб та ін.	
		Житомирська	Унікальні природні об'єкти: Геологічний заказник «Камінне село», унікальні сосни «Урочища «Модрина», 500-літні дуби «Урочища «Тригір'я», «Долина страусів» в с. Ясногород, с. Лісове та ін.	
	Поділля	Тернопільська	Бренди «Дністровський каньйон», «Печери Тернопільщини», «Урочище Червоногород», «Мальовнича Бережанщина» та ін.	Мальовничі різноманітні ландшафти, пам'ятки історії та культури. Спелеоб'єкти світового
		Хмельницька	Курортні території	

			«Сатанів», «Маків», Національний природний парк «Подільські Товтри», район Дністровського каньйону	значення (печера Оптимістична), значна закарстованість території.
		Вінницька	С. Канава, с. Гайове, с. Бернашівка, с. Губник, с. Северинівка, та ін.	Народні промисли: гончарство, різьба по дереву, живопис, вишивка, лозоплетіння, теслярство, писанкарство, лялька-мотанка, кераміка, гобелен тощо
	Центральний	Київська	Сільські садиби «Калиновий кущ», «Вишневий сад» (с. Дмитренки), кемпінг MAZANKA (с. Сошників), «Мальовниця» (с. Дибинці), «Синиця» (с. Синиця)	Комфортні для відпочинку та оздоровлення кліматичні умови регіону. Прирічкове розташування регіону сприяє розвитку водного та сільського туризму, круїзів по Дніпру, яхтингу. Майстер-класи з ковальства, гончарства, молотіння снопів, ткацтва, виготовлення паперу, ляльки-мотанки.
		Чернігівська	Комплекс відпочинку із зеленого туризму «Соколинний хутір», проводяться виступи кінного козацького театру (с. Петрушівка, берег річки Смош), арт-поселення «Обирок», Національний історико-культурний заповідник «Качанівка» (с. Качанівка)	Сорочинський ярмарок, Решетилівські весни, купальські гуляння у гоголівських місцях. Петриківський розпис, який увійшов до списку нематеріальної культурної спадщини людства
		Черкаська	Садиби «Медовий сад» (с. Мельники), «Чарівна гончарня» (с. Боровиця), «Українська кухня «Холодний Яр» (с. Медведівка), «Ясний день» (с. Буда), «Картопляні розваги» (с. Головківка), «Хата Отамана» (с. Мельники), «Дикий хутір» (с. Мельники), спілка родових помість «Первоцвіт» (с. Івківці), «Тарасові шляхи», «Кобзарєва колиска» (с. Моринці) та ін.	
		Полтавська	Диканька, с. Великі	

			Сорочинці, смт Велика Багачка, с. Березова Рудка, смт Нових Санжар та ін. Санаторні об'єднання «Миргородкурорт»: «Миргород», «Полтава», «Хорол», «Березовий Гай»	ЮНЕСКО. Токівський водопад та «мертве озеро» в Апостолівському районі. Дібрівський ліс та Щусове джерело у Покровському районі. Дніпровські Карпати – гора Калитва
		Дніпропетровська	Садиба Миколи Тягнирядна (Царичанський р-н), с. Слов'янка, с. Піщанка, с. Могилів та ін.	
		Кіровоградська	Дендропарк «Веселі Боковеньки», заповідник-музей «Хутір Надія», сільська садиба «Гайдамацька Січ», база відпочинку «На гачок» та ін. Урочище Монастирище (с. Завтурове) – український Стоунхендж	
	Південний	Одеська	«Фрумушика-Нова» смт Татарбунари - комплекс із вирощування овець каракульської породи, сімейна виноробня «Колоніст» у с. Колодязне Болградського р-ну, с. Нерубайське	Мальовничі ландшафти морського узбережжя та піщані пляжі, неповторні краєвиди Дніпра, запаси
		Миколаївська	Устрична ферма «Устриці Скіфії» (с. Червоноукраїнка), страусина ферма «Кременівський страус» (Веселинівський район), «Ферма екзотичних тварин» (с. Виноградний Яр), ферма «Саванна» (с. Ставки)	мінеральних вод і грязей, які використовуються для лікування та оздоровлення. Актівський каньйон – входить до списку 7 природних чудес України (с.
		Херсонська	«Зелені хутори Таврії», с. Григорівка, с. Облої, с. Іванівка	Актове Вознесенського р-ну).
		Запорізька	Національний заповідник «Хортиця», Національний історико-археологічний заповідник «Кам'яна могила», Василівський історико-архітектурний музей-заповідник «Садиба Попова»	Таврійська лісостепна зона. Кінбурнська коса. Херсонський гранд-каньйон, Херсонські плавні, безлюдний острів Джарилгач. Турніри із спортивного

				риболовства на березі р. Кодима у Любашівському районі, у комплексі «Золота Підкова» (с. Кандибине)
Східний	Сумська	С. Зелена Роща, с. Верхня Сироватка, с. Бездрик Стіповий заповідник Михайлівська цілина (хутір Жовтневий у Лебединському р-ні на вододілі річок Хорол і Груня) Урочище «Нескучне»	Природно-рекреаційні ресурси, історико-культурний, археологічний, архітектурний потенціал, лісостепр нвий ландшафт, запаси мінеральних вод і грязей	
	Харківська	Хутір сільського туризму «Воронья слободка» у с. Мелихівка, орнітологічний заказник «Чаплі» поблизу с. Парасковія, екосадиба «Ордівська слобода»		
	Донецька	Відсутні відомості, стан незадовільний		
	Луганська	Відсутні відомості, стан незадовільний		

Джерело: систематизовано автором за [73; 74; 75]

Знак сертифікації «Українська гостинна садиба» від ГО «Спілка сільського зеленого туризму України»

а) Категорія сільської садиби «Три мальви»

б) Категорія сільської садиби Б (Базова)

в) Логотип екомаркування «Зелена садиба»

Сертифікат Кодексу стандартів сільського розміщення першого рівня
(Категорія одна мальва) від ГО «Спілка сільського зеленого туризму України»

Спілка сприяє розвитку сільського зеленого туризму
в Україні

СЕРТИФІКАТ

першого рівня

Цей документ засвідчує відповідність
адресата вимагам програми категоризації
«Українська гостинна садиба»

Будинковий код: _____

Село _____

Район _____

Область _____

Протокол комісії з категоризації № _____ від _____

Знак № _____

Голова комісії з категоризації _____

Голова обласкої з категоризації _____

